

Den næste sag på dagsordenen var:

Forhandling om økonomiministerens redegørelse til folketinget af 24. maj 1966 vedrørende inflationens årsager.

(Redegørelsen findes i tidenden sp. 5455).

Erling Olsen: Skal denne debat føres på et principielt plan, gør vi klogt i at lade detaljerne ligge og samle os om 3 hovedspørgsmål. For det første: hvad er det nye i 1960ernes inflation? For det andet: hvad er ideen i regeringens antiinflationspolitik? Og for det tredje: er denne idé en god idé?

For os at se er det nye i industrilandenes inflation, at der ved siden af de klassiske inflationskilder, sammenfattet under betegnelsen for stor købekraft, er kommet en ny inflationskilde, kaldet et samfund i forandring. Den høje og stabile beskæftigelse har sammen med nyttiggørelsen af videnskabens landvindinger år efter år gjort os alle rigere, og den stigende velstand og den nye teknik har på én gang ændret vore krav til tilværelsen og tilværelsens krav til os. Vi vil bo anderledes, spise anderledes, transporteres anderledes, uddannes anderledes, både af hensyn til den tid, vi arbejder, og af hensyn til den tid, vi holder fri, og vi vil tilbringe vor større fritid på en ny måde.

Alt dette skaber nye problemer for både erhvervslivet og stat og kommuner; der skal gøres noget, vi ikke har gjort før. Der skal disponeres ud fra en antagelse om, at samfundet forandres, og ud fra et skøn over, hvilken vej denne forandring går. Denne udfordring har intet industriland hidtil kunnet leve op til, den økonomiske vækst er blevet langt kraftigere, end man troede; derfor er der i alle samfund i fremgang opstået mangelsituationer og kødannelser. Vi kender alle sammen de lange leveringstider på moderne maskineri, vi kender mangelen på specialuddannet arbejdskraft, vi kender køerne foran skoler og læreanstalter, og vi kender trængslen på veje og gader. Vi ved også, at alle disse mangelsituationer har givet inflationen ny næring, og her er vi ved problemets kerne. Ved siden af den velkendte inflationskilde: for stor købekraft, har vi i 1960erne fået en ny: mangelsituationer skabt af det økonomiske fremskridt.

Ideen i regeringens antiinflationspolitik er da ganske enkelt, at der ved siden af de

velkendte midler, pengepolitik, finanspolitik og indkomstpolitik, bør tages nye midler i brug i kampen mod inflationen. De gamle midler kan jo ikke løse det nye problem, medmindre der skabes en arbejdsløshed, som er stor nok til at bremse fremskridtet, og denne vej vil socialdemokratiet ikke gå. Vi vil i stedet supplere penge-, finans- og indkomstpolitik med en langsigtet økonomisk planlægning, og denne langtidspanlægning skal forudse udviklingen og sørge for, at manglerne udeblicher og kjerne ikke dannes. Den skal kort sagt løse problemerne, før de melder sig. Denne målsætning præger både det, regeringen har gjort, og det, regeringen vil gøre. Hvad er da indholdet af regeringens antiinflationspolitik ved siden af penge-, finans- og indkomstpolitik? Ja, det gav økonomiministeren en meget klar redegørelse for, så jeg skal nøjes med at fremhæve 4 punkter.

For det første vil regeringen nedsætte et udvalg, der skal undersøge, hvorledes man fastholder den økonomiske vækst. Et sådant initiativ er tidligere blevet påkaldt af hr. Niels Westerby. Dette udvalg bør i sin rapport fortælle os, hvorledes vi lærer at leve i et samfund, som forandres, hvorledes vi lærer at disponere, så vore afgørelser bringer os forud for fremtiden. Jeg venter mig meget af dette udvalg, navnlig hvis udvalget også kommer til at omfatte nogle unge mennesker, som ved, hvorledes man håndterer en elektronhjerne.

For det andet vil jeg fremhæve, at regeringen ikke har afventet en sådan udvalgsbetænkning, men aktivt begyndt langtidspanlægningen. Der er udarbejdet 3-årige anlægsbudgetter, og 3-årige driftsbudgetter er på vej. Anlægsbudgetterne er blevet drøftet i folketingets investeringsudvalg, som bør blive folketingets vigtigste udvalg. Og det skal retfærdigvis indrømmes, at hr. Henry Christensen har været forrest i udvalgets arbejde for at afdække fremtidens mangelsituationer og kødannelser. Men når pengene skulle skaffes til at afhjælpe disse mangler, så var hr. Henry Christensen ikke hjemme. Hvor længe holder hr. Henry Christensen til det, hvor længe kan hr. Henry Christensen være i forreste række, når det gælder om at afdække manglerne, og i bageste række, når manglerne skal afhjælpes?

[Erling Olsen.]

Det tredje punkt, jeg skal nævne, er regeringens bestræbelser på at give landet en administration, der kan løse fremtidens opgaver. Denne målsætning finder udtryk i både de fremsatte lovforslag til en kommunalreform og gennem administrationsrådets løbende arbejde.

Det fjerde og meget væsentlige træk i regeringens antiinflationssplan er de foranstaltninger, som skal lette og smidiggøre erhvervslivets modernisering. Lad mig nævne forslagene til de nye jordlove, som skal lette landbrugets omstilling, den nye næringslov, der skal lette handelens omstilling, den nye licitationslov og de nye boliglove, som skal fremme og billiggøre anvendelsen af moderne byggemetoder, den nye læreruddannelseslov og hele den mangeartede indsats inden for uddannelsesvæsenet, som skal sikre erhvervslivet den rigtigt uddannede og efteruddannede arbejdskraft på alle trin i produktionen.

Jeg tror, at jeg med disse bemærkninger har gjort det klart, hvad der er ideen og indholdet i regeringens antiinflationspolitik, og jeg vil gerne understrege, at jeg finder denne politik særdeles konstruktiv. Hvor den borgerlige politik bekæmper inflationen ved at bremse fremskridtet, dér bekæmper socialdemokratiet inflationen ved at lette fremskridtet. Begge veje fører mod den stabile pengeverdi, men den borgerlige vej gør os alle fattigere, socialdemokratiets vej gør os alle rigere.

Men rigdommens vej kan kun betrædes af dem, der vil yde et større bidrag til fællesskabet. Vi får ikke fremskridtet gratis, hvor gerne vi end ville. Derfor skal det ikke skjules, at skatterne må sættes op år efter år, ellers bliver tingene ikke gjort, og den, som foregøgler befolkningen det modsatte, er ikke nogen ærlig mand. Men når skatterne skal stige, er det helt afgørende, at de får den form, som generer borgerne mindst muligt; derfor er der ingen vej uden om merværdiskatten og kildeskatten.

Vi håbede at få et bredt forlig om disse ting, men forhandlingerne er brudt sammen, selv om vi tog på sagen med fløjls-handsker. Til efteråret begynder vi på en frisk. Vi beholder fløjlshandsken på, men man vil snart få at se, at der er en jernnæve indeni.

Henry Christensen: Man kan jo så filosofere om, hvem hr. Erling Olsen var sendt i byen af, da han formulerede sin sidste sætning. Der var noget, der hed Jernhans.

Jeg vil gerne indlede med at takke det ekspertudvalg, der har udarbejdet den værdifulde betænkning, der danner grundlag for en del af denne drøftelse, for det arbejde, der her er udført. Det værdifulde består jo ikke mindst i, at 5 uvildige og fremragende eksperter har givet en sammenhængende og afbalanceret fremstilling af årsagerne til disse års alvorligste økonomiske problemer her i landet.

De har vist, at med faste valutakurser vil vi her i landet være afhængige af udviklingen i andre lande, men vi har i den sidste 5 års periode haft forringelse af pengeverdien i et hurtigere tempo, end man har haft det i de øvrige vesteuropæiske lande samt USA og Canada, og det har endda været særlig galt det sidste år, hvor vi har haft en pengeforringelse på over 8 pct. Det aktuelle problem, fremgår det da også af betænkningen, er, at det ikke uden alvorlig skade vil være muligt at tillade det danske omkostningsniveau at stige stærkere over en længere årrække end omkostningsniveauet i de andre industrialiserede lande. På baggrund af disse års aktuelle situation anfører betænkningen endvidere udtrykkeligt, at det snarere forholder sig sådan, at en prisstabiliseringspolitik er en af forudsætningerne for, at den høje vækstrate i den danske økonomi kan fastholdes. En begrænsning af stigningstakten i priserne kan næppe nås ved isolerede indgreb, men en effektiv stabilisering kræver tværtimod en omhyggelig og

[Henry Christensen.]

smidig tilpasning af den samlede økonomiske politik.

Vi skal altså bekæmpe inflationen for at fastholde høj økonomisk vækstrate og dermed fremgang og beskæftigelse. Det har været et led i inflationspresset, at man har troet på herigennem at opnå en for forskellige grupper gunstigere indkomstfordeling. Hvad får vi at vide herom? At det for hele perioden siden 1960 er iøjnefaldende, hvor ringe forskydninger der i virkeligheden er sket i den økonomiske fordeling. Man taler endvidere om forbløffende fasthed i indkomstmønstret og om det åbenbare misforhold mellem tilstræbte og opnåede forbedringer i pengeindkomster og den faktiske fremgang i realindkomsten, alt med undtagelse af de specielle forhold i ugunstige afsætningsvilkår og lignende, som det har medført. Hvad det sidste angår, er det jo desværre en kendsgerning, at dansk landbrug og dets udøvere ikke mindst i kraft af den førte markedspolitik har lidt store skuffelser igennem de senere år.

Den mest sikre fordelingsmæssige virkning, siger betænkningen, af den inflationsprægede udvikling er en stigning i grund- og ejendomspriser til særlig gavn for en forholdsvis begrænset kreds. Igennem alt dette har regeringen fået en meget stor mulighed for at forlade ledetråden i de senere års økonomiske politik, som man måske bedst kan karakterisere ved, at man hoppede over, hvor gærdet var lavest. Man lod de dele i den samlede økonomiske politik, som forekom vanskeligst eller ubehageligst, ligge. Vi kunne nu i stedet i fællesskab fortælle befolkningen, at en fortsættelse heraf befordrer inflationen til skade for de allerfleste.

På denne baggrund lyttede vi med særlig opmærksomhed til økonomiministerens tale forleden, hvor han skulle indfri det givne løfte til folketinget om at fremlægge en egentlig antiinflationplan. Ministeren holdt også en pæn tale, og det meste af det er vi enige om; men nogen modig, dristig eller sammenhængende antiinflationplan skal man vist være lige så velvillig som hr. Erling Olsen for at påstå, at den indeholdt. Ministeren brugte da også selv det beskedne udtryk om den, at han ville referere udvalgets konklusioner og på regeringens vegne

knytte nogle kommentarer dertil. Ja vel, han kunne som overskrift have anført: opfordring til fortsat at hoppe over, hvor gærdet er lavest.

Væsentlige af de ting, som venstre og det radikale venstre under åbningsdebatten her i folketinget i indeværende folketingsår, opfordrede til i retning af en forstærket indkomstpolitik og en mere afbalanceret udgiftspolitik, som alt sammen må ses bestyrket i ekspertbetænkningen, lod økonomiministeren ligge og endda i højere grad, end statsministeren gjorde i oktober. Er det en vis nyorientering i regeringen, der heri afspejler sig?

Må jeg spørge: hvor blev en dristig formulering af en indkomstpolitisk linje af? Vil regeringen ganske lade dette ligge? Om få dage tager tinget ferie. Til efteråret er næste runde overenskomstforhandlinger i gang. Vi opfordrede til, at regeringen opgiver den hidtidige for store passivitet, og at den i stedet forud for generelle overenskomstforhandlinger fremlægger sin vurdering af, hvor meget der samfundsøkonomisk er basis for i samlet indkomstfremgang, ligesom regeringen klargør sin politik, dersom en sådan indkomstramme overskrides. Betænkningen har klart givet denne politik øget styrke. Indkomstkapløbet har jo ikke givet organisationernes medlemmer en større andel, men derimod højere skatter, højere priser og større grundpriser. Regeringen bør derfor i dette afgørende led opgive sin stikken hovedet i busken-politik og vedkende sig sit medansvar for en afbalanceret indkomstpolitik som modpol til et stærkt organisationspres.

Betænkningen peger stærkt kritisk også på statens egen lønpolitik, som for nogle grupper har betinget, siger den, en lønfremgang væsentligt ud over det typiske for det samlede arbejdsmarked, og at statens lønpolitik ikke i tilstrækkelig grad er afpasset med dens nuværende centrale placering i den samlede indkomstudvikling. Ministeren henviser her til den nedsatte tjenestemandskommission. Her forestår også efter min mening et nødvendigt arbejde; men mon ikke det er letsindigt at stille i udsigt, at denne kommissions resultat vil blive en billiggørelse? Burde ministeren og regeringen ikke i højere grad opfatte betænkningen som en kritik, og burde ministeren ikke

[Henry Christensen.]

positivt tænke på, hvad hr. Baunsgaard foreslog om, at man forud for regeringens overenskomstforhandlinger med tjenestemandsgeselskaberne lod et neutralt organ vurdere udviklingen siden sidste overenskomstforhandling?

Videre i diskussionen står så pristallet med den særlige danske, fuldautomatiserede virkning. Det er naturligvis altid noget, at regeringen vil søge virkningerne af sæsonpriser i pristallet udjævnet — det opfordrede vi for øvrigt til allerede sidste efterår. Om den automatiserede virkning af en dyrtidsportion får vi i betænkningen at vide, at den samlet for direkte regulerede og andre grupper under stærkt efterspørgselspres skaber nye indkomststigninger på over 1 milliard kr. Efter en nøjere undersøgelse fastslås det, at det fordelingspolitiske forsvar for pristalsreguleringen er stærkt overdrevet. At udvalget naturligvis ikke har turdet sige noget om, hvorledes det var gået uden en pristalsordning, er mere end forståeligt.

Af stærke indvendinger også på baggrund af betænkningen bliver der så tilbage, at den automatiske dyrtidsregulering kan bidrage til, at forbigående prisstigninger varigt hæver pris- og omkostningsniveauet. Den kan mere alment og navnlig i en periode med stærkt efterspørgselspres virke som en forstærkende faktor. Den bidrager i perioder til at holde inflationsforventningen i live. Den er i visse situationer trådt i kraft, hvor der i øvrigt havde været mulighed for en stabilisering. Den vanskeliggør en stabiliserende finanspolitik. Den medfører en begrænsning af handlefriheden i den økonomiske politik.

Kan alle disse indvendinger, som økonomiministeren kan hente i betænkningen, ganske overses? Vi ønsker såvel som nogen mulighed for flerårige overenskomster og rimelig beskyttelse af landets lønmodtagere. Opgaven må være at nå dette og begrænse de her fremdragne uheldige virkninger. Bør konsekvensen ikke derfor være, at regeringen nu inden overenskomstforhandlingerne optager forhandlinger dels med arbejdsmarkedets parter, dels måske med statens egne lønmodtagerorganisationer om ændringer enten i retning af helårlige reguleringer eller i retning af en halvautomatisk ordning,

hvorefter de økonomiske hensyn, herunder ikke mindst i lønmodtagernes interesse, kunne afvejes?

Dertil kommer så det specielle problem om at opfylde boligforligets aftale om den rigtige indregning af huslejeforhøjelser i pristallet. Vil regeringen tage det fornødne initiativ hertil, således at dette kan klares inden overenskomstforhandlingerne?

Må jeg i forbindelse med inflationen pege på de ringe vilkår, som opsparingen her har haft. Sparere og selvpensionister er blevet hårdt ramt. Det har været urimeligt over for mange mennesker og samfundsøkonomisk uklogt. Begrænsning af inflationen er naturligvis også her den bedste hjælp, men det forekommer mig værd at overveje, om vi har tilvejebragt de fornødne lovgivningsmæssige betingelser for den hjælp til en fremtidig opsparing, der kunne ligge i adgang til udstedelse af værdifaste obligationer.

Hvad så med statens egen økonomiske politik? Her er det finanspolitikken, der har stået i forgrunden, og den har jo, som det også fremgår, i sandhed svinget stærkt. I debatten retter man jo somme tider kritik imod oppositionen, men det er nu engang socialdemokratiet, der har haft regeringsledelsen i de sidste 13 år — og på et parlamentarisk grundlag, hvori venstre ingenlunde har været deltager. Kritikken har derfor haft gal adresse.

Har vi en gunstig konjunkturudvikling med stort efterspørgselspres og høj beskæftigelse til følge, vil en finanspolitisk begrænsning være et af midlerne til en afbalancering. Derimod har jeg lyst til at spørge ministeren, om han f. eks. i det bilagsmateriale til betænkningen, som vi jo desværre endnu ikke har fået, finder bekræftelse på den ofte fremsatte socialdemokratiske påstand om, at en finanspolitik af det indhold uden videre kan sikre en lav rente.

Om en afbalanceret finanspolitik vil jeg sige, at den forudsætter to ting, for det første, at dens opgave fastholdes til at være at begrænse efterspørgsel, og at den derfor bliver supplement til og ikke erstatning for en indkomstpøolitik, der skal hindre købekraftsstigning uden produktionsstigning. For det andet er det en forudsætning, at vi har en regering, der i sin tilrettelæg-

[Henry Christensen.]

gelse og administration af statens udgiftspolitik evner at fastholde den finanspolitiske målsætning. I denne henseende er adskilligt jo forsømt. Vi har haft store offentlige udgiftsekspllosioner, som vi i for høj grad har ladet komme bag på os.

Et led i en anden politik har fra venstres side været kravet om statsbudgetter, som rækker ud over det enkelte finansår, og som i højere grad tager udgangspunkt i de finanspolitiske, praktiske og fysiske forudsætninger. De skal samtidig sikre en rigtigere prioritering til gavn for løsning af de vigtigste opgaver. Vi har igennem den senere tid i princippet mødt stigende forståelse herfor fra regeringens side. Tilbage er en omsættelse i praksis. For mig var det en skuffelse, at man udsatte fremlæggelsen af det reviderede 3 års budget for anlægsudgifterne foreløbig til efteråret. Denne budgetlægning skal jo ikke blot være en opsummering af ønsker, men tjene til en bevidst afvejning mellem forbrug og investering såvel til offentlige som til private formål. Navnlige må, siger ekspertudvalget, som led heri foretages en bedre og mere langsigtet planlægning af hele den offentlige udgiftspolitik. Denne mere langsigtede planlægning skulle netop også befri os for de pludselige udgiftsnedskæringer, som ellers har været nødvendige, og som også nationalbankdirektøren forleden omtalte. Han anviste i stedet en reform, så de offentlige udgifter blev gjort variable. I hvilket omfang denne anvisning kan indarbejdes, tør jeg ikke sige. Måske en kombination af bedre planlægning med sekundære offentlige opgaver i reserve kunne imødekomme dette ønske.

Hertil kommer behovet for en mere effektiv udnyttelse af de offentlige midler. Ministeren er selv inde herpå. Jeg tror ikke, det er effektivt nok, således som arbejdet med effektivisering af statsadministrationen hidtil er foregået. Vi har tidligere peget på et organ, som uafhængigt af statsadministrationen kunne bistå folketinget her, en administrationsombudsmand.

Vi vil også gerne fremhæve den utilstrækkelige decentralisering, vi er nået til. Byrdefordeling og refusionssystem mellem stat og kommuner er andre stærkt fremhævede ting, og her vil jeg gerne pege på

to principielle betragtninger. For det første bør systemet sikre, at der er et klart, økonomisk virkende ansvar hos den decentraliserede myndighed, der træffer den lokale disposition. For det andet må vi samtidig sikre, at vi ikke får en skæv byrdefordeling, når det drejer sig om løsning af de opgaver, som vi herinde pålægger kommunerne eller forudsætter. Med tendens til voksende forskel i økonomisk evne mellem de forskellige kommuner trods sammenlægninger vokser betydningen af dette andet krav, og at kombinere de to hensyn vil derfor være den politiske opgave.

Hvad statens egne indtægter angår, forstod jeg, at hr. Erling Olsen mente, at jeg altid var bagefter. Jeg går ud fra, at det var januar, han tænkte på, og at det var det, han gerne ville kvittere for.

Det kunne i øvrigt være fristende med nogle skattepolitiske betragtninger netop i dag, den 31. maj — den dag, da det havde været muligt at nå til en løsning af de aktuelle skattepolitiske problemer både i henseende til merværdiafgift og i henseende til at sikre løsning på proportionalsskatteproblem, sambeskatning, formindsket marginalbeskatning og alt det, vi kunne have klaret uden at fortabe os ikke mindst i de teoretiske skattediskussioner, jeg forstår hr. Erling Olsen er en ivrig bannerfører for for tiden. Vi kunne ikke mindst med henblik på inflationsbekæmpelsen og opsparringen yderligere have øget erhvervenes og borgernes investeringsfondsmuligheder.

Længe har man vel for øvrigt troet, at man gennem beskatning fik billigere ejendom og jord. Grundværdistigningsafgiften byggede på den tro, men blev fornuftigvis opgivet. Det vil være interessant, om vi også af bilagsmaterialet kan få oplysning om følgerne for priserne af grundstignings-skyldens bortfald. Jeg ved ikke, om ministeren kan sige os noget herom.

Derimod fandt ministeren det mærkværdigvis nødvendigt med et par bemærkninger om venstres stilling til de kommunale jordskatter, hvor det, vi tilsigter, er en afvikling af skat på produktionsmidlet dyrket jord. Må jeg sige til ministeren for det første, om han egentlig ikke tror, at beskatning af produktionsmidlet dyrket jord gør de heraf fremstillede varer dyrere, akkurat som beskatning af andre produk-

[Henry Christensen.]

tionsmidler gør. Og må jeg for det andet spørge ministeren, om erfaringen ikke har vist, at i kommuner med høj ejendomsbeskatning er der ikke billigere priser på landbrugs-ejendommene, end der er i kommuner med en lav ejendomsbeskatning. Jeg tror derfor ikke, ministerens tankegang har noget med inflationsbekæmpelse at gøre, tværtimod. Derimod er jeg enig med ministeren i, at det er positive foranstaltninger at søge arealerne med og udbuddet af byggemoden jord øget.

En anden vigtig side, som fremhæves i rapporten, er de gældende begrænsninger i bevægeligheden og konkurrencen, som hindrer de fornødne omstillingsprocesser. Vi kan være enige om næringsloven. Der blev talt om licitationsloven som regeringens, det burde egentlig også have været en tak til venstre — og boligforliget ærlig talt — men man lader jordlovene for landbrugets vedkommende ligge, og regeringen siger nej til det fjerde led i betænkningen her om at sikre en forøget bevægelighed på arbejdsmarkedet. Man mangler også her den fornødne sammenhæng.

Jeg vil da gerne konkludere med at nævne nogle af de områder, der efter venstres opfattelse må stå tilbage ud over de mange pæne og nemme ting i økonomiministerens tale, som vi mere eller mindre kan være enig i. Det var til afløsning af de begrænsede foranstaltninger, vi skulle formulere den samlede økonomiske politik, som kunne begrænse inflationen. Hertil hører bl. a. også for det første en formuleret indkomstpolitik, ikke mindst på baggrund af de forestående overenskomstforhandlinger, og også statens egen lønpolitik må være en del heraf. For det andet en forhandling om en ændring af dyrtidsreguleringen, hel-årlig eller halvautomatisk. For det tredje en mere afbalanceret udgiftspolitik med bedre tilpasning til samfundsøkonomien og de fysiske muligheder. For det fjerde en mere effektiv rationalisering, en administrationsombudsmand og en hurtigere decentralisering. For det femte en hurtig løsning af de påtrængende skattespørgsmål. For det sjette en hurtig gennemførelse af øget bevægelighed på alle de områder i produktion og på arbejdsmarked, hvor dette er tiltrængt.

Venstre opfordrer til, at vi nu og i tide erstatter de mange års spredte og usammenhængende politik med den samlede økonomiske helhedspolitik, der er fornøden. Tiden er inde nu til handling jo før jo bedre efter venstres opfattelse; vi er parat til at deltage i arbejdet.

Jørgen Jensen: Det forekommer mig at være en nøgtern og god betænkning, udvalget har afgivet; det er også en meget omfattende betænkning, og jeg skal derfor holde mig til nogle hovedpunkter.

Den er oplysende om mange væsentlige forhold om vor økonomiske situation og om den udvikling, som har ført frem til dér, hvor vi står i dag. Jeg vil gerne rose økonomiministeren til dels, navnlig for det referat, han gav i sin redegørelse til tinget, hvorimod der jo ikke kom meget væsentlig nye forslag frem fra økonomiministeren. Han sluttede sin redegørelse med dog at komme med noget mere konkret stof, og det skal jeg vende tilbage til, når jeg kommer til slutningen.

Jeg synes, vi alle kan glæde os meget stærkt over den kraftige økonomiske vækst, vi har oplevet i vort land siden 1958, og jeg understreger i denne forbindelse: også glæde os over den fulde beskæftigelse, som har præget arbejdsmarkedet og hele erhvervslivet. Det er vel ikke for meget sagt, at industrien har stået nogenlunde i centrum, i hvert fald i en central situation i denne udvikling. Danmark er herunder også blevet et industriland, men når jeg siger dette, understreger jeg samtidig, at landbrugets betydning for vor økonomi stadig væk er særdeles væsentlig.

Denne omfattende ændring af erhvervsstrukturen, som vi har set udvikle sig, har naturligvis givet anledning til adskillige problemer. Jeg vil gerne udtrykke det på den måde, at jeg synes, at erhvervene, sådan set, har løst deres problemer, deres del af opgaven, på en smidigere og bedre måde, end hvad staten har kunnet præstere, når det drejede sig om de offentlige og de politiske problemer. Hvis der var blevet ført en mere fornuftig, mere besindig og mere rolig og stabil politik i disse år, tror jeg personlig også, at væksten i vort samfundsliv, i vor økonomi, havde været endnu større, end den faktisk har været.

[Jørgen Jensen.]

Jeg skal vende mig til nogle af de særlige problemer, som betænkningen omfatter, og først slå fast, at jeg må være enig i den betragtning, at vi i det store og hele må følge prisbevægelsen, sådan som den former sig i andre lande, som vi samarbejder med, og som vi handler med. Det er for stort et mål at sætte sig, at vi skulle have helt stabile priser, altså undgå alle prisstigninger herhjemme. Og derfor er problemstillingen jo ganske simpelt den: er der særlige kilder til den særlig kraftige prisstigning, vi har set i det danske samfund? Der er jeg enig med udvalgets betænkning i, at man ikke kan udpege en enkelt eller nogle få problematiske ting, men man må se tingene i deres sammenhæng.

Hvad er det så, der kan siges at have særlig dansk præg i denne inflationistiske bevægelse? Ja, et af de første steder, man må stoppe op, må være ved dette indkomstkapløb, som vi har set udvikle sig, og der anføres udmærkede grunde for, hvorfor det er forløbet således, men det er jo ikke ensbetydende med, at man synes, det har været en sund udvikling.

Som sagt kan vi ikke pege på nogle ganske bestemte ting og årsager, men der er noget væsentligt i dette, at det danske samfund er mere trægt, end det egentlig behøvede at være. Denne træghed giver mangel på tilpasningsmuligheder, og denne træghed fremkommer, dels fordi vi ikke har indrettet lovgivningen så fornuftigt, som vi kunne have gjort, dels fordi der er særlige sædvaner og særlig praksis rundt omkring i erhvervslivet og på arbejdsmarkedet. Der nævnes med rette nogle eksempler på denne træghed fra lovgivningens side: næringslovgivning og landbrugslovgivning og andre ting, der har specielt at gøre med statens lønpolitik, og jeg synes, det er fornuftigt, at det bliver fremhævet, at vi her har flaskehalse og træghedsfaktorer, som vi selv er i stand til at ændre ved en indsats fra lovgivningsmagts side. Det samme gælder til dels ude i erhvervslivet og på arbejdsmarkedet; vi lever sikkert i forestillinger fra et gammelt så at sige statisk samfund og tilpasser os ikke helt ud det dynamiske samfunds krav. Mit hovedsynspunkt i så henseende er, at jo mere liberalt vi ind-

retter lovgivningen og administrationen og hele samfundet, jo mere smidigt kan tingene forme sig, og jo større vækstbetingelser vil så også foreligge.

Indkomstkapløbet. Ja, det går jo her som i teatret, at hvis alle rejser sig op på én gang for bedre at kunne se, så er der ingen, der kan se bedre, end hvis alle sad ned. Det er en kendsgerning, at snart den ene gruppe, snart den anden gruppe har været forrest med hensyn til at skaffe højere indkomster, i hvert fald pengeindkomster, til sine medlemmer; andre indtægtsgupper, organiserede grupper, er så fulgt med, og man har stillet krav om kompensation. På et vist tidspunkt kunne en tidligere nationalbankdirektør sige noget i retning af, at kompensationserhvervet syntes at være det vigtigste i dette land. Og det får man jo ikke noget fornuftigt ud af. Man kan konstatere, at når alle får lige så meget, som man selv har fået, ja, så er man stort set ligestillet; det er i gunstigste tilfælde, for der er jo nogen, der sakker uundgåeligt agterud; det er de grupper af befolkningen, som ikke er organiseret og næppe kan være organiseret. Når det drejer sig om dette indkomstkapløb, synes jeg jo nok man med rette kan hævde, at regeringen måske af og til har savnet en autoritativ holdning, og at den i rette tid burde have advaret mod at gå videre ad denne bane.

Jeg er i øvrigt enig i den ret kraftige kritik, som udvalget fremlægger, og som jeg forstod at økonomiministeren også selv tilsluttede sig, af statens lønpolitik. Det er jo oplagt et område, hvor vi har levet i en gammel verden og ikke rigtig tilpasset os den nye.

Dyrtidsreguleringen, den automatiske, ja den har været særlig under anklage, og helt frikendt er den jo ikke. Det konstateres, at dyrtidsreguleringen, som den er indrettet og har været indrettet siden 1945, har ansvaret for ca. $\frac{1}{4}$ af indtægtsstigningerne i de senere år. Det er temmelig meget. Det konstateres, at en dyrtidsreguleringsportion betyder udpumpning af 1 milliard kr. i samlet købekraft, svarende til en gennemsnitlig prisstigning på godt 1 pct. Det er en lidt fattig trøst at konstatere, at for en 8-10 år siden kunne folk, der havde forstand på arbejdsmarkedets forhold, skønne,

[Jørgen Jensen.]

at dyrtidsreguleringen havde ansvaret for ca. $\frac{1}{3}$ af den samlede lønstigning på arbejdsmarkedet, men selv $\frac{1}{4}$ er for meget.

Jeg har ingen patentløsning vedrørende dette spørgsmål. Det er klart, at det beskæftiger og må interessere begge parter på arbejdsmarkedet særdeles meget. Jeg vil blot ønske held og lykke til bestræbelser, som måtte udfoldes på arbejdsmarkedet og også i statens lønpolitik for at nå frem til en noget mere rimelig ordning end den hidtidige, den fuldautomatiske lønregulering; det ville vel være naturligt at tænke på en halvautomatisk regulering, hvor en stigning i pristallet skulle give adgang til, at der førtes forhandlinger om højere løn. Men jeg indrømmer, at dyrtidsreguleringen hænger så nøje sammen med det almindelige lønfastsættelsessystem, at man ikke ensidigt kan laste specielt denne del af det.

Ja, så er der det store område af den økonomiske politik, som vedrører statens egen økonomiske politik, i de senere år fortrinsvis gennemført gennem finanspolitik og pengepolitik. Dér er det jo helt åbenbart, at stabiliseringspolitikken er mislykket; det kan vi godt konstatere. Noget af det mest konstruktive, der i så henseende er gennemført i 1960'erne, mener jeg var det store omsforlig i 1962, hvor der blev skabt en så bred løsning, at den havde gode virkninger, hvor man ikke ensidigt så sig glad for eller gal på skatterne, men hvor man også tog bredere hensyn og foretog indgreb af bredere karakter. Det er sørgeligt at konstatere, at både i 1961 og i 1965 har vi haft indkomstekspllosioner, eksplosioner, som har sat stabiliteten i væsentlig grad over styr.

Når man derefter ser på statens udgiftspolitik, ja, så må man konstatere, at staten ifølge tabeller og oplysninger, som fremgår af betænkningen, ikke har været tilbageholdende. Det offentlige forbrug er fra 1960 til 1965 steget med 104 pct., hvorimod den samlede produktion i de samme fem år er steget med 65 pct. Jeg tror, vi her er inde ved en af kernerne til den inflatoriske udvikling; det er denne stadige aktivitetsforøgelse, som statens udgiftspolitik har været kendetegnet af i de senere år, og det er jo klart, at det må man tage hensyn til, når man tilrettelægger den

almindelige økonomiske politik. Det er for lidt at konstatere, at der er en almindelig tendens i så henseende; man må spørge sig selv: vil vi være med til dette, eller vil vi ikke være med dertil?

Mange enkeltheder har været nævnt; jeg strejfer kun lige spørgsmålet om refusionsordningerne. Mit parti har for længst fremsat en kritik af dette system og foreslået en anden ordning i retning af bloktilskud, således at vanskeligt stillede kommuner kunne blive bedre stillet.

Alt i alt er det vel således, at den økonomiske politik i den sidste halve snes år har været kendetegnet af en siksakkurs uden varig stabilisering, og vi har altså fået en kraftig inflationsudvikling, som — det vil jeg gerne understrege — har været til skade for de små i samfundet, for dem med de smalleste skuldre, som dårligst har kunnet bære de voksende byrder. Man kan konstatere, at en lang række medborgere har et lille hus, som de har haft en kapitalgevinst ud af; større grundejere, der har større ejendomme, har tjent mere på inflationen, men det er en sørgelig kendsgerning, at disse fortjenester svarer til de store tab, som obligationsejere og selvpensionister har lidt som den anden side af denne udvikling. Så vil jeg i øvrigt, hvis man bliver forarget over disse kapitalgevinster, minde om, at der er noget, der hedder formuebeskatning og andre beskatningsforeteelser, der har bevirket, at en del af denne tilsyneladende gevinst immervæk ikke er særlig reel.

Til sidst vil jeg gerne kommentere økonomiministerens indlæg vedrørende det konkrete, der er gjort og kan gøres i inflationsbekæmpelsen. Ministeren nævner en række ting, der har noget at gøre med statens udgifter og med statsadministrationen, og det er meget udmærkede og fornuftige ting, bortset fra at jeg ikke tror, det er tilstrækkeligt. Det er absolut godt med en planlægning, også på længere sigt, af statsbudgetterne, både indtægts- og udgiftsbudgetterne og både for drifts- og anlægsbudgetternes vedkommende, men jeg tror, at det sørgelige resultat — sådan kan man i hvert fald se på det — alligevel vil være, at disse budgetter vil vise en kraftig stigning, sådan som de har gjort i de senere år.

Spørgsmålet er, om det ikke er nødvendigt

[Jørgen Jensen.]

ganske simpelt at gå over til en helt ny måde at budgettere på, nemlig at sige: sådan og sådan kan vi vente at samfundets økonomiske udvikling vil forme sig, og inden for rammer af denne art er det muligt at stille så og så store midler til rådighed for statens virksomhed og så lade de enkelte ministerier, de enkelte styrelser, søge at finde frem til holdbare budgetter inden for en sådan almindelig ramme. Vi mangler i hvert fald i økonomiministerens redegørelse totalt en antydning af, at han tror, at stigningen i budgetterne lader sig modificere, og jeg mangler ærlig talt også en tilkendegivelse fra økonomiministeren af, at han selv ønsker, at de skal modificeres og ikke stige så stærkt som hidtil.

Endvidere nævner økonomiministeren en række forhold, som vi er enige med ham i. Jeg er da glad for at have medvirket til det boligforlig, der vil liberalisere boligmarkedet. Jeg er da glad for de fornuftige ting, som siges — til trods for at vi i mange år har sagt det fra konservativ side helt for-gæves — om, at vi skal kunne stille mere jord til rådighed for byggeri ved at ændre og regulere zoneinddelingen. Det burde være sket for længst, så havde vi ikke haft så store prisstigninger på jord. På samme måde er der fornuftige ting vedrørende vor jordlovgivning. Jeg glæder mig da over, at økonomiministeren er villig til at fremme en liberal jordlovgivning i dette land; det konservative folkeparti har vel, hvad angår tanker i så henseende, været en af foregangs-mændene. Vi har i fuld enighed gennemført en ny og mere liberal næringslovgivning og en ny licitationslov, og handelsministeren fik også en permanent lov om indseende med priser med fuld tilslutning fra folketinget. Det kan ministrene glæde sig over, og vi andre kan da håbe på, at disse forskellige midler vil være velegnede til at gøre vort dynamiske økonomiske system så smidigt, at vi undgår flaskehalsene.

Vi har også lige gennemført en ny lov om Danmarks Statistik, der kan give bedre viden om indkomstudviklingen gennem en indkomststatistik. Det er mit parti tilhænger af, men jeg vil bare yderligere sige dette, at en sådan større viden om indkomstudviklingen inden for forskellige områder af samfundslivet også kan medføre

en risiko for, at vi får yderligere kompensationskrav.

Hvor blev opsparringen af? Ja, den blev ikke nævnt i ministerens redegørelse, den er knap nok nævnt i den i øvrigt omfangsrige betænkning. Det er synd, og det er forkert efter min mening. Jeg har indtryk af, at regeringen ikke flirter med opsparringen, er slet ikke forlovet, endsige gift med den. Det har vi jo i dag set et tydeligt eksempel på, da vi behandlede spørgsmålet om kapitalbindingsloven. Jeg tror bestemt, at en større vægt på opsparring vil kunne være et særdeles effektivt middel til at bekæmpe den inflation, som vi alle vel i princippet, og forhåbentlig også i virkeligheden, ønsker. Inflationen slår alt for meget i stykker, og den må faktisk holde op.

Baunsgaard: I sin redegørelse til folketinget vedrørende den såkaldte inflationsrapport gjorde ministeren rigtigt opmærksom på, at hovedindtrykket af rapporten må blive, at det såkaldte inflationsproblem ikke er noget specielt dansk fænomen, og heri kan man vel så konstatere, at vi har fået et resultat fra udvalget, hvis hovedkonklusion næppe kan have været overraskende for nogen.

Det er også rigtigt — som der gøres opmærksom på — at det, der har særlig interesse, er at bedømme inflationstendensen i Danmark i forhold til de lande, af hvis økonomiske udvikling vi som et land med en stærkt udviklet udenrigshandel er stærkt afhængige. Foretager man en sådan sammenligning, er det rigtigt, som økonomiministeren gjorde opmærksom på, at i den periode på vel en 10-12 år, hvor den danske ekspansion virkelig har fundet sted, har der ligesom været tale om en tredeling i udviklingen. Vi så, at vi i årene fra 1954 til 1956 havde en prisstigningstendens, der var stærkere end i de lande, af hvis økonomiske udvikling vi er så afhængige, at vi i perioden fra 1956 til 1960 havde en lavere prisstigningstendens, og at vi — hvis vi ser den periode under ét — fra 1960 til 1966 igen har haft en stærkere prisstigningstendens end i de andre lande. Men hvad den sidste periode angår, synes jeg, der er grund til at notere — og jeg mener, det er af særlig interesse at gøre det i en debat omkring inflationsproble-

[Baunsgaard.]

merne — at der i perioden 1960-1966 er et enkelt år, som udviser et afvigende billede, nemlig 1963, det år, da vi fik den såkaldte helhedsløsning. Det år udviser en noget anden tendens end de øvrige af disse 6-7 år. 1963 havde en tendens til svagere indkomststigning, svagere prisstigning — altså samlet en svagere inflationstendens end de andre vestlige lande. Og det hænger jo nok sammen med, at 1963 er det hidtil eneste år, i hvilket man herhjemme har gjort et virkelig organiseret forsøg på at føre en egentlig økonomisk samordningspolitik, ved siden af finans- og pengepolitikken at føre en egentlig indkomstpøolitik.

Men nu, da vi jo har 1963 så meget på afstand, at det er muligt at foretage, skal vi sige en nogenlunde afbalanceret vurdering af dette år, ser man også tendenser, som det er nødvendigt at notere sig. For det første ser vi, at der har været denne svagere tendens til inflationsudvikling, men samtidig også, at 1963 i denne periode kom til at vise en svagere aktivitetsstigning end de øvrige år, og hermed er vi i virkeligheden ved det, der er hovedproblemet i vores inflationsdebat: at der er en ganske smal, en overordentlig smal margen mellem for høj aktivitet og for lav aktivitet, at det er en ganske svær balancekunst, der kræves for at fastholde en rytmisk økonomisk udvikling uden at sætte en tilfredsstillende aktivitetsstigning på spil. Kunsten er for så vidt ikke — hvor ejendommeligt en sådan påstand end kan lyde — at bekæmpe inflationen; hvis det drejede sig om det isolerede problem at begrænse prisstigningstendenserne, inflationstendenserne, kunne de tåles, endda uden væsentligt besvær. Men det, der er opgaven, og det, der er det vanskelige, er at modvirke disse prisstigningstendenser, samtidig med at man fastholder den høje økonomiske aktivitet. Det er det, der er problemet; det er det, der kræver balancekunst. Derfor må man nok gøre sig klart, at problemet kan ikke løses én gang for alle. Vil man — og det

vil vi jo — have den høje økonomiske aktivitet, således at den økonomiske udvikling i Danmark følger med de andre lande, må vi gøre os klart, at de økonomiske opgavers løsning også i fremtiden vil være et af vore hovedproblemer. Man kan synes mere eller mindre om denne meget væsentlige del af vor beskæftigelse herinde, der er bundet til bekæmpelsen af de uønskede økonomiske problemer, men ønsker man den høje økonomiske aktivitet, vil det ikke være muligt at undgå den.

Skulle man — og det mener jeg i og for sig der er en vis rimelig baggrund for — pege på særlige danske årsager til vore problemer, kunne man vel bl. a. pege på, at den ekspansion, vi har haft, er kommet mere koncentreret end i de fleste andre lande, ikke sådan at forstå, at vores velstandsudvikling har været væsentligt stærkere end i andre lande, men dels trådte den i kraft senere, dels har den på grund af specielle danske forhold antaget en belastende karakter, der er stærkere end i så mange andre vestlige lande.

Den periode, som økonomiministeren og rapporten jo i alt væsentligt beskæftiger sig med, er den sidste 10-12 års periode, og i denne periode har det mest karakteristiske træk været, at hele den økonomiske og erhvervsmæssige udvikling fortrinsvis er foregået uden om vort gamle hovederhverv, landbruget, ikke fordi landbrugets økonomiske betydning ikke stadig er meget væsentlig — for det er den — men fordi både beskæftigelsen og investeringerne i nye arbejdspladser i alt væsentligt har måttet foregå uden om landbrugererhvervet. I alt er der vel i denne periode tale om oprettelse af mere end $\frac{1}{2}$ million nye arbejdspladser — og det er jo mange i et samfund på kun $4\frac{1}{2}$ million — og alle disse nye arbejdspladser er oprettet uden om det gamle hovederhverv, landbruget.

Det er klart, at det i et tidligere udpræget landbrugsland som Danmark har givet os problemer, som andre lande ikke har haft i samme omfang. Det har medført en række

[Bauusgaard.]

meget stærke behov for investeringer, og først og fremmest har det medført et voldsomt behov for investeringer i landbruget, for landbruget har i denne periode afgivet henimod en kvart million heldagsbeskæftigede arbejdere. Når man det til trods i dag producerer mere, end man gjorde før denne afvandring fra landbruget, er det klart, at man har skullet erstatte arbejdskraften med noget andet, og man har da foretaget den meget kapitalkrævende mekanisering af dansk landbrug. Men det er lige så klart, at de andre erhverv, som har skullet frembringe arbejdspladserne, også har måttet foretage meget, meget store investeringer — og det er blevet gjort.

Og så er vi fremme ved et af de punkter, hvor man nu og da synes at debatten antager en lidt for ensidig karakter. Der tales så ofte om de offentlige udgifter på en måde, som om man var i stand til at bevare hele denne vækst i erhvervslivets udvikling og så udskille de offentlige investeringer som noget, man kunne bremse, alt efter hvad der var mulighed for at foretage, ud fra ønskeligheden af, at der skulle være nogenlunde parallelitet imellem de offentlige investeringer og produktionsvæksten. Men det specielle forhold, at Danmark har været inde i en erhvervsstrukturel forandring, der er stærkere end i de fleste andre lande, har helt automatisk medført ændrede krav til de offentlige investeringer. Derfor har vi simpelt hen uundgåeligt måttet have en endnu stærkere vækst og vil i de kommende år, hvis vi ønsker at fastholde fremgangslinjen, nødvendigvis have stærkere krav om fortsat meget store offentlige investeringer, og derfor kan man ikke skille disse ting ad. De offentlige investeringer — eksempelvis bare trafikinvesteringerne og uddannelsesinvesteringerne — er jo simple forudsætninger for, at erhvervslivet kan udnytte sine egne investeringer på en tilfredsstillende måde.

Derfor må man vist sige, at der gives ikke en enkelt metode, der kan bremse inflationen og samtidig bevare den høje økonomiske aktivitet, og det er jo det, vi vil, og det er det, vi skal. Man må erkende, at man skal finde frem til en kombination af alle de enkelte forslag, der kan medvirke til at bekæmpe, modvirke prisstignings- og indkomststig-

ningstendenser ud over det holdbare i forhold til de lande, med hvilke vi har et nært økonomisk samarbejde.

Økonomiministeren kom i sin redegørelse ind på mange udmærkede enkeltheder; han faldt også for den, man fristes næsten til at sige monomane tilbøjelighed hos regeringen i øjeblikket til at fremhæve en enkelt ting som noget særligt, næsten noget i retning af et resultat af at gnide Aladdinlampen, og talte om kildeskat, men lad det nu være.

Ministeren fremhævede en masse af de områder, hvor lovgivningsmagten og administrationen må sætte ind. Stort set synes jeg, at den sammenhæng, hvori ministeren nævnte dem, var rigtig. Men det afgørende manglede. For det afgørende er jo netop at finde frem til en metode, der i højere grad, i mere tilfredsstillende grad, end vi har set det i de senere år, kan afpasse indkomststigningerne til den øvrige vækst i hele det økonomiske område. Der synes jeg nok at man må have lov til — jeg har gjort det før og vil gerne gøre det igen — at fremføre den opfattelse, at netop en socialdemokratisk regering skulle have en ganske særlig forudsætning for og derfor også føle en ganske særlig forpligtelse til at pege på den del af inflationen, der kommer fra en indkomstsvækst, der er ude af trit med hele den øvrige økonomiske udvikling.

Jeg var egentlig forbavset over, at det ikke var med, fordi statsministeren under åbningsdebatten i efteråret tog ret så venligt imod det, som det ærede medlem hr. Poul Hartling og jeg fremførte om regeringens mulighed for at påvirke indkomstsvækstved udviklingen ved forud for overenskomstforhandlingerne at gøre opmærksom på igennem en fremlæggelse af en indkomstramme, hvor meget der ud fra regeringens skøn var holdbar basis for i indkomstfremgang. Jeg håber ikke, den omstændighed, at økonomiministeren ikke havde det med i sin lange — i øvrigt forholdsvis gode — opremsning af de ting, der skulle foretages, er udtryk for, at regeringen ikke længere erkender et vist behov for dette. Jeg tror, det er nødvendigt at gøre det.

Jeg tror også, man må gøre sig klart, at selvfølgelig er der i indkomstpolitikken en række forskellige elementer, der må med. Det er ikke nok, når man taler om indkomst-

[Bauusgaard.]

politik, alene at koncentrere interessen omkring lønningerne. Indkomster er meget andet end lønninger, og derfor er det for mig at se glædeligt, at vi nu igennem loven om Danmarks Statistik har fået tilvejebragt mulighed for bedre statistiske oplysninger om indkomstudviklingen i andre lande.

Indkomstudviklingen er også et spørgsmål om prisudviklingen, og derfor må man vel sige, at de elementer, der skal indeholdes i en indkomspolitik, er den konkurrence, man er i stand til at tilvejebringe udefra, det er prisindseendelovgivningen, det er beskatningen, det er statens lønpolitik, men det er også organisationernes lønkrav, bevægeligheden på arbejdsmarkedet og meget mere. Alle disse ting må nødvendigvis ses i sammenhæng, og jeg tror, man også må erkende — ihvorvel man er enig og efter min mening uundgåeligt må være enig med regeringen i, at i en højaktiv økonomisk periode som den, vi har befundet os i i nogle år, skal der føres en aktiv finanspolitik — at en aktiv finanspolitik i sig selv ikke er nok. Man kan udmærket se den inflations-tendens, der vil være i Danmark, blive stærkere og dermed mere skadelig, end godt er, i forhold til andre lande, selv om vi fører en aktiv finanspolitik. Det er i sig selv ikke nok; den skal kombineres med en egentlig indkomspolitik, hvor jeg igen understreger, at den består af alle disse elementer og altså meget mere end blot lønningerne.

Sammenfattende må jeg sige, at jeg tror, nogle af vore problemer, måske de aller-væsentligste, opstår som følge af den voldsomme strukturforandring, der er sket i det danske samfund, hvor vi fra ensidigt at være et landbrugsland nu også er en moderne industrination. Denne voldsomme strukturforandring har delvis afskaffet den tidligere klassekamp og er blevet afløst af noget, som vi endnu ikke rigtig har vænnet os til, og hvis håndtering vi derfor endnu ikke er fortrolig med; det er vel det, man kan kalde gruppekampen, hvor samfundet har delt sig op i en lang række interesse-grupper, der alle i den hellige fremgangs navn bekæmper hinanden med det resultat, at man egentlig ikke — hvis det bliver det eneste, man gør — når så forfærdelig langt. Derfor tror jeg ikke, den aktive finanspolitik er nok. Man må nødvendigvis også

have indkomspolitikken og alle dens elementer med i løsningen.

Jeg kunne også have lyst til at pege på en anden ting, som økonomiministeren ikke var inde på, og som hænger noget sammen med den indkomspolitik, jeg har nævnt, og noget sammen med den interessegruppe-kamp, jeg har nævnt; det var det, der også blev fremført under åbningsdebatten: er økonomiministeren helt tilfreds med og helt tryk ved, at ansvaret for statens lønpolitik så ensidigt er henlagt til en politisk fagminister? Jeg er ikke sikker på, at det i og for sig er i ministerens egen interesse. Jeg tror heller ikke, det var i regeringens egen interesse. Jeg tror, man skulle ofre det, jeg fremførte i efteråret, nogen opmærksomhed. Jeg gjorde da opmærksom på, at der måske kunne være behov for et neutralt organ, der kontinuerligt fulgte udviklingen på det private arbejdsmarked og på tjenestemandsområdet. Jeg tror også, at det ville være af interesse for tjenestemandorganisationerne, at noget sådant blev gjort, fordi det, hvor ajourføring er nødvendig og berettiget, måske ville tage noget af det meget aktive interesselys fra disse nødvendige ajourføringer. Jeg tror, at økonomiministeren skulle ofre også dette nogen opmærksomhed.

Jeg tror, kernen i løsningen af vort inflationsproblem er, at man finder frem til den nødvendige samordning af finanspolitikken, pengepolitikken og indkomspolitikken. Det er ikke fra min side tilsigtet som et slagord, men det er jo stadig sådan, at det, der er mest behov for, er økonomisk samordning.

Poul Dam: Jeg kan ligesom andre ordførere begynde med at takke for den betænkning, vi har fået i en foreløbig udgave, duplikeret uden de bilag, som jeg ventet mig kolossalt meget af; de ser ud til at være meget spændende efter det, der er omtalt. Måske kunne man her sige, at der findes reproduktionsmåder, som ville gøre det muligt, at sådan en betænkning forelå betydelig hurtigere og i sin helhed for os; men med den sparsommelighed, som i så høj grad skal gælde det offentlige, er det måske ikke muligt.

Jeg takker også for ministerens redegørelse. Når man koger den ned, står der ikke så meget i den, som man skulle tro

[Poul Dam.]

i første omgang, og den er jo ikke meget kontroversiel, men jeg har da for så vidt ikke noget imod, at ministeren vælger denne fremgangsmåde.

Det er bemærkelsesværdigt ved betænkningen, at udvalget ikke har fundet særlige danske årsager til inflationen. Jeg lagde ganske vist mærke til, at hr. Jørgen Jensen sagde, at her var vi ved en af kernerne, men jeg tror nok, at dette her mere ligner en af de nu så moderne kernefri appelsiner.

Man når ikke rigtig til nogen årsag. Det eneste, jeg kan finde, er en årsagssammenhæng, som er skitseret ret tidligt i rapporten, hvori der gøres opmærksom på den væsentlige forbedring, der skete i vort bytteforhold med udlandet i 1957-58, som delvis giver anledning til en væsentlig stigning i avancerne her i landet; derfra udspringer så i de følgende år det indkomstkapløb, som siden har præget udviklingen, af og til afbrudt af nogle politiske hestekure med en yderst midlertidig virkning.

Jeg må sige, at der er ikke noget i dette her, som har ændret mit principielle standpunkt, som jeg havde lejlighed til at komme frem med sidste år, da vi første gang drøftede dette spørgsmål i den tid, jeg har været her, nemlig at selve inflationsforventningen er en meget vigtig inflationsårsag. Hele det psykiske klima, som er skabt omkring dette emne, som gør, at alle mennesker venter en stadig fortsat inflation, vil indvirke på en række afgørelser, som i sig selv skaber inflation. Det er med til at skabe kompensationspresset, men det er da også noget, der øver indflydelse på alle mennesker, der skal foretage en kalkulation, der gælder et stykke frem i tiden, at man er nødt til at indregne for sin egen skyld, at der sker en prisstigning, en lønstigning o. s. v. frem i tiden. Jeg er selv i en situation, hvor jeg regelmæssigt skal lave kalkulationer for nogle satser et år frem i tiden. Jeg er selvfølgelig nødt til at regne med, at inflationen fortsætter, og at alle disse ting skal ind. Det er gud ske lov ikke kalkulationer, som kommer til at påvirke pristallet, men det er der så mange andre der gør.

Om inflationens virkninger siges det i rapporten, og det er også blevet sagt herfra, at inflationen rammer alle, og at udviklingen i virkeligheden har stillet alle nogenlunde

på samme sted, hvor de var til at begynde med. Det er næppe rigtigt. Det er givet, at inflationen først og fremmest rammer lønmodtagerne, og hvis man vil tage en speciel lille gruppe, som jeg ikke synes man bør glemme, rammer den jo i uhyggelig grad privatpensionister og selvpensionister, som ikke har nogen som helst mulighed for at få kompensation.

Derimod gavner den nødvendigvis de besiddende. Den gavner de selvstændige erhvervsdrivende, og den gavner ejendomsbesidderne. De har en række muligheder for uden videre kontrol eller uden videre indseende at stryge en gevinst ved inflationen. Den pristalsregulering, som foregår, og den kamp, som organisationerne har ført for at sikre sig mod udviklingen, har jo kun bevaret status quo for dem, og det har den vel knap nok. Gevinsterne, de gevinster, man tilkæmper sig den ene gang efter den anden, forsvinder igen. Det, man kalder indkomstkapløbet, er jo i virkeligheden først og fremmest lønmodtagernes kamp for at få en andel i den indkomstforbedring, som allerede tidligere er kommet først og fremmest de selvstændige til gode.

Det er da heller ikke sikkert, at man fra alle sider er så forfærdelig ked af inflationen. Hvis jeg forstår hr. Henry Christensen rigtigt, har han i og for sig ikke noget imod inflationen; det, han har noget imod, er, at den danske inflation foregår i et andet tempo end inflationen i andre lande, for derved vil det danske omkostningsniveau og dermed den danske konkurrenceevne blive ændret. Det forstår jeg godt, men ganske uanset om inflationen er lokal, eller den omfatter en række lande i Europa, vil den på ganske samme måde komme til at ramme lønmodtagerne og pensionisterne.

Jeg har allerede nævnt pristalsreguleringen. Det er klart nok af rapporten, at pristalsreguleringen ikke er nogen årsag til inflationen. Der kan nævnes ganske enkelte tilfælde, som betænkningen også gør, hvor en prisstigning, der kommer udefra, via pristalsreguleringen kan medføre en måske lidt urimelig stor stigning i prisniveauet her i landet. Men normalt er pristalsreguleringen ikke nogen særlig inflationsårsag. Det er den naturligvis ikke, for den kommer forsinket, og den kompensation, der gives, er i virkeligheden højst begrænset; navnlig for

[Poul Dam.]

hele området under LO er den del af pristigningen, som man får kompensation for gennem reguleringen, jo kun cirka halvdelen. Der er hver eneste gang, ved hver eneste pristalsregulering, en periode, hvor priserne er steget, som man ikke får regulering for, og i den kommende tid får man altså regulering for mindre end den faktiske prisstigning.

Langt mere end til at afskaffe pristalsreguleringen var der grund til at gøre en indsats for at få arbejdsmarkedets organisations aftale om pristalsregulering forbedret, således at reguleringen skete hurtigere og med en større procentdel af den pristigning, der faktisk foregår. Det farlige ved pristalsreguleringen ligger for mig at se kun ét sted, nemlig hvis priskalkulationerne på forhånd indregner en forventet lønstigning, fordi der da fremkommer en selvforstærkende virkning: lønstigningen er regnet med i prisstigningerne, og prisstigningerne vil derfor medføre en større lønstigning.

Pristalsreguleringen er i sig selv ikke noget heldigt; det heldige ville naturligvis være, at der var et fuldkommen stabilt prisniveau. Pristalsreguleringen giver altid lønmodtagerne mindre, end de skulle have haft, og det ville være bedre for dem, om inflationen kunne standses fuldstændigt. Men inflationen kan åbenbart ikke standses med de midler, man har anvendt hidtil.

Vi kan tage et af de eksempler, som alle kender, nemlig ejendomspriserne, på hvilket område vi har set en voldsom stigning. Denne stigning er omtalt i betænkningen, og vi har læst i aviserne, at det økonomiske råds formandskab også har beskæftiget sig med dette spørgsmål. Det er stadig væk en gåde, hvorfor aviserne kan få disse beretninger fra det økonomiske råds formandskab, medens folketingets medlemmer ikke kan; jeg ved ikke, om det er en støtteforanstaltning for aviserne, således at vi bliver tvunget til at læse nogle flere dagblade. Jeg tror i og for sig, at grundspekulationen kun i begrænset udstrækning er en årsag, men grundspekulationen og grundprisstigningerne er i hvert fald i meget høj grad en virkning — og en selvforstærkende virkning — af inflationen. Inflationsforventningen gør, at interessen for værdifaste

pengeanbringelser bliver særlig stor. Der er derfor en meget stærk efterspørgsel efter jord. Vi ved også, at skattepolitikken gennem rentefradrag og en mængde andre mere eller mindre meningsløse fradrag giver en reel statsstøtte til ejendomsbesidderne.

Det forbløffer mig i den forbindelse noget, at økonomiministeren synes at regne boligforliget blandt de inflationshæmmende foranstaltninger; jeg ville have forstået det bedre, hvis det var anført blandt de inflationsfremmende. Jeg er klar over, at adskillige lønmodtagere får deres frie indkomst ganske væsentligt beskåret, fordi de skal betale en væsentligt højere husleje; men jeg havde en fornemmelse af, at disse penge kom igen på steder, hvor de gennem påvirkning af kreditpolitik og alt muligt andet kunne virke nok så inflationsfremmende. I det hele taget er kreditinflationen og pengevæsenet en meget væsentlig faktor i den sammenhæng.

Man har talt meget om det offentliges virksomhed, og hr. Henry Christensen talte om noget, han kaldte det offentliges udgiftsekspllosioner. Bag dette ligger en forestilling, som jeg ikke rigtig fatter, om, at det offentlige eller staten er et eller andet dinosaurlignende væsen, som med mellemrum vælter ud af en hule og vælter alt på sin vej. Jeg har altid troet, i hvert fald indtil jeg kom herind, at det offentliges udgiftsekspllosioner var noget, folketinget havde bestemt, og at statens udgifter i det hele taget var noget, som staten havde af hensyn til befolkningen og efter lovgivernes ønske. Det er helt meningsløst at fremstille det anderledes. Det er aldeles meningsløst at fremstille det offentlige som noget, der er fremmed for befolkningen, og som noget, der skal holdes inde bag snævre gærder. Det, det offentlige foretager sig, er også en produktion, det er en opfyldelse af væsentlige behov, som i mange tilfælde er mindst lige så væsentlige som dem, det private erhvervsliv stræber efter at opfylde. Forskellen mellem det offentlige og de private er, at på det offentlige område har vi mulighed for at øve indflydelse, her har vi mulighed for at skære ned. De samme muligheder har vi ikke over for den private sektor. Jeg må sige ganske oprigtigt, at min indstilling her er den stik modsatte af hr. Henry Christensens. Jeg håber og går ud fra, at

[Poul Dam.]

skatterne vil komme til at stige i de kommende år. Jeg håber, at det offentliges udgifter vil stige ganske væsentligt. De behov, som det offentlige dækker, hører nemlig til dem, der hidtil er blevet taget mindst hensyn til. Der er udækkede behov til stede i så fantastiske mængder her, at man ikke kan være bekendt at tale om nødvendigheden af begrænsninger på dette område.

Statens udgifter skal ikke bestemmes til sidst, efter at alle andre behov er blevet tilgodeset. Det er mindst lige så vigtigt at begrænse den private virksomhed, begrænse de private investeringer, som jeg gerne ville kunne betragte i mange tilfælde som overinvesteringer. Når jeg nødig vil bruge dette ord, er det naturligvis, fordi vi ikke har det tilstrækkelige materiale til at bevise det. Vi har en fornemmelse af, at den private investeringsvirksomhed på mange måder er meningsløs, men vi kan ikke bevise det, fordi det statistiske materiale ikke findes. Det findes for det offentliges vedkommende, men ikke for det privates; forhåbentlig kommer det med den nye lov om Danmarks Statistik.

Et interessant afsnit i betænkningen handler om priser og avancer. Det er interessant, fordi det tydeligt afslører, at det er ganske overordentlig vanskeligt at føre den fornødne kontrol. Der er en væsentlig svaghed her med hensyn til fastsættelse af avancerne. Så vidt jeg kan se, er dette afsnit skrevet — det er en rent stilistisk iagttagelse — af det af udvalgets medlemmer, som har mest forstand på priskontrol og monopoltilsyn og den slags, hvorfor man kan regne med, at det er den øverste sagkundskab, man her hører.

Jeg synes, det i denne sammenhæng er vigtigt at understrege, at der ganske vist sker en kolossal stigning i produktiviteten, således at produktionsomkostningerne falder meget væsentligt, men at det prisfald, som skulle følge heraf, i væsentlig grad bliver opvejet af øgede salgs- og reklameomkostninger og alt, hvad der er forbundet hermed, som stiger i en ganske urimelig grad. Her er der afgjort noget, man kunne tage fat på.

Hr. Erling Olsen og andre har sagt, at de problemer, vi står med, er problemerne i et samfund i forandring, og man kan natur-

ligvis godt fremstille det som en slags vokseværk. I dette samfund er der, som ministeren siger i sin redegørelse, en meget smal margen mellem en politik, som skaber arbejdsløshed, og en politik, som giver fuld beskæftigelse med et for stort efterspørgselspres. Imellem disse to muligheder ligger det, vi alle sammen længes efter, og som vi stadig væk har svært ved at få.

Jeg tror, det er ganske overordentlig svært gennem de traditionelle midler — indkomspolitik, finanspolitik, kreditpolitik o. s. v. — at nå frem til dette punkt. Jeg tror simpelt hen ikke, at det kapitalistiske samfund er i stand til at klare denne overgang til et moderne samfund uden enten inflation eller arbejdsløshed, to onder, hvoraf vi ikke ønsker noget.

Vi må i dette forandringssamfund have en overflytning af arbejdskraft og andre produktionsfaktorer fra den mindre produktive til den mere produktive sektor, og denne overflytning sker, så længe vi har det nuværende system, via en løn- og prismekanisme. Her er en betydelig træghed, som gør, at forhøjelserne bliver ret store, og hele vort velfærdssystem og den solidariske indtægtspolitik fører i næste omgang til, at de gevinster, der er vundet i de fag, som tiltrækker arbejdskraften f. eks., bliver overført til alle grupper. Rationaliseringen sker så meget langsomt ved, at andre erhverv må anvende mindre arbejdskraft, fordi de med de højere lønninger ikke har råd til andet. Men der sker altså en meget kraftig stigning i lønninger og priser som følge af denne overflytning; det medfører hele den siksakpolitik og alt det, som vi har set i de senere år, og som jeg ikke tror vi kan komme uden om, så længe vi fastholder det grundprincip, at socialdemokratiets opgave er at administrere det kapitalistiske system med en smuk velfærdssminke ovenpå.

Jeg tror ikke, vi klarer os uden et betydelig større indslag af en virkelig socialistisk samfundsorden. Jeg mener, det er nødvendigt at få investeringskontrol i ganske betydelig udstrækning. Jeg mener, det er nødvendigt med en forøget offentlig indflydelse på pengevæsenet, banker og sparekasser, forsikringsvæsen. Indirekte ville det selvfølgelig også hjælpe, hvis man kunne virkelig få fat i den grå og sorte

[Poul Dam.]

kapital, som i øjeblikket tilsyneladende spiller en ganske væsentlig rolle. Det er nødvendigt at få en forøget offentlig indflydelse på hele aktieselskabsvæsenet. Jeg har tidligere ved en anden sags behandling skitseret ønsket om at få offentlige repræsentanter i aktieselskabsbestyrelserne; andre former kunne også tænkes; forhåbentlig er en aktieselskabslov noget af det, der er på trapperne, og dér kan det yderligere blive drøftet.

Vi har brug for en skattereform. Vi fra vor side er enige i det, der siges fra regeringen herom, med et par tillæg. Vi ønsker en grundskyld, en grundskyld, der arbejder frem mod fuld grundskyld, til virkelig bekæmpelse af grundspekulationen og til inddragelse af de gevinster, der opnås på det område. Vi ønsker en virkelig effektiv kapitalvindingskat. Vi ønsker de forskellige fradragsregler afskaffet, herunder først og fremmest skattefradragsretten og retten til at fradrage renter af gæld.

Og så er det væsentligt, at man ikke mere tror, man skal kunne klare sig med nogle finanspolitiske indgreb, som i indkomstkapløbet bliver foruddiskonteret og derfor ikke virker virkelig inflationshæmmende. Det er nødvendigt med en økonomisk planlægning, ikke alene af den offentlige sektor, men også af den private sektor. Det er nødvendigt, at man forstår, at et samfund i forandring også bør indeholde et forandret samfundssystem.

Rimstad: Den redegørelse, som økonomiministeren gav i dag for en uge siden, var jo affødt af betænkningen vedrørende inflationens årsager, afgivet af det udvalg, som på venstres foranledning nedsattes i juli i fjor. I dag diskuterer vi altså økonomiministerens syn på betænkningen. Men for at kunne dette må vi naturligvis først gøre os klart, hvilke grundtanker selve betænkningen hviler på.

Problemet hedder inflation. Det er noget relativt. En mild inflation, d. v. s. prisstigninger på fra 1-3 pct. om året, som finder sted inden for et større økonomisk samhandelsfællesskab, er måske generelt uundgåeligt i et moderne, privatkapitalistisk samfund, hvor problemer som pengeforrentning, investeringskapital og beskæf-

tigelse kun kan finde deres indbyrdes ligevægt under netop en mild nedadgående glidning af pengeværdien. Inflationen er således antagelig kun et samfundsproblem, når dens hastighed stiger ud over det nævnte, altså ud over 1-3 pct. om året, og i så fald for samfundet selv, men naturligvis ikke for den enkelte — endog kun et problem, hvis omgivelserne, d. v. s. de omgivende lande, handelspartnerne, har en svagere inflation end den, man selv er underkastet.

Det er netop denne situation, vort land er kommet i i de seneste år. Foringelsen af pengeværdien er i disse år foregået i et hurtigere tempo, end tilfældet er for vore handelspartners vedkommende. Det skyldes, at vi allerede i længere tid har levet over evne, at vi har brugt mere end det, der var dækning for i produktionen. Hvordan dette har været muligt, og hvordan det er foregået, frembyder det ikke vanskeligheder at slå fast. Produktionsstigningerne, der i gennemsnit siden 1958 har været på 5 pct., har ikke kunnet hamle op med hverken statens eller befolkningens forbrug, som i gennemsnit har haft større stigninger. For statens vedkommende hørte vi under første behandling af finanslovsforslaget i vinter finansministeren fortælle, at han regnede med, at de årlige udvidelser på statens budget i de kommende år ville ligge i hvert fald et par procent over produktionsstigningerne, og da statens budget, bortset fra nogle ganske få og ganske ubetydelige undtagelser, betegner et årligt forbrug, må det være klart, at når staten udvider sit forbrug i et hurtigere tempo, end produktionen stiger, skal den private forbrugssektor udvise en tilbageholdenhed, der betyder et over for produktionsstigningen tilsvarende mindre forbrug end det, staten har fastsat for sit vedkommende.

Men befolkningen drømmer ikke om at reducere forbruget, tværtimod, for der findes ingen tilskyndelser til en sådan reduktion. Den løbske inflation reducerer værdien af al opsparing uden for fast ejendom, og det, som inflationen ikke tager her, gør staten kål på gennem et beskatningssystem, der hviler på indtægt og formue, medens det i langt højere grad burde hvile på forbrug.

Jeg nævnte før, at den gennemsnitlige

[Rimstad.]

produktionsstigning siden 1958 havde andraget omkring 5 pct. om året. Til det rigtige billede af produktionsforløbet hører imidlertid den oplysning, at stignings-takten er faldende. For 1966 kan man næppe vente en forøgelse af nationalproduktet på mere end omkring 3 pct. Der er intet, der tyder på, at faldet vil høre op i 1967. Skal staten uanset dette forhold fast fortsætte med at øge sit forbrug, skal befolkningens forbrug formindskes meget kraftigt, hvis den faldende produktions-tilvækst ikke skal øge inflationen så kraftigt, at eksport og beskæftigelse bringes i fare.

Det er altså nødvendigt, at der nu sker noget. Inden for mit parti anser vi statens og befolkningens overforbrug for den centrale årsag til inflationen. Vi ønsker derfor for det første statens udgiftsstigninger stoppet, indtil de farer er bragt under kontrol, som en stærkt øget inflation fremkalder. Dernæst ønsker vi befolkningens forbrug reduceret gennem foranstaltninger til en virkelig støtte til den private opsparing. Jeg skal her henvise til den skattereformskitse, som mit parti har udarbejdet, og som indeholder en række nye tanker, der netop tager sigte på at fremkalde den opsparing, der ikke alene vil være inflationsbremsende, men også vil afgive gode muligheder for at dæmpe og reducere den rentestigning, som volder ikke mindst industrien så store kvaler, fordi kravene til kreditgivning på de udenlandske markeder er stedse voksende.

Under gennemlæsning af inflationsbetænkningen har jeg noteret mig den række af inflationsårsager, som det nedsatte udvalg har fundet frem til. I store træk drejer det sig om følgende: der er indkomstkapløbet, der er den automatiske dyrtidsregulering, og der er statens lønpolitik. Så er der de begåede fejl i statens manøvrering med indtægter og udgifter, og der er den hidtil forfejlede boligpolitik. Der er videre statens alt for tvangsmæssige refusioner af visse kommunale udgifter og den høje marginalbeskatnings uheldige virkninger. Visse industriinvesteringer, hvis effektivitet produktionsmæssigt har lidt under, at investeringsformålet i for høj grad

har været præget af skattemæssige dispositioner, kommer også ind i billedet.

Fælles for disse årsager er det, at de alle har været kanaler, hvorigennem virkningerne af selve kilden, overforbruget, har banet sig vej, og som derfor gennem deres inflationsfremmende tendens udmærket godt kan siges netop at være inflationsårsager. Karakteristisk for dem er det dog, at om også man tænker sig kanalerne lukket én efter én, hvis det var muligt, ville man dog ikke have afskaffet inflationspresset hidrørende fra det stedfindende overforbrug, men ville kun have dæmmet op for dette pres, indtil det har fundet andre kanaler at forløbe i. Derfor er en diskussion af de her nævnte inflationsårsager, de 8, jeg lige har nævnt, muligvis nyttig, men løse problemet kan den ikke i sig selv, om også man ad denne vej finder frem til foranstaltninger mod disse sekundære årsager.

Det ville være mere rationelt og langt lettere for samfundet, at presset fra inflationsforløbet tages fra på det sted, hvor dette pres opstår, nemlig ved overforbruget. Men dette kræver først og fremmest en politisk indsats på områder, der hidtil nærmest har været tabu under den siddende regering. Det har således ikke været muligt, jævnfør her finansministerens tale under første behandling af finansloven, at få regeringen til at dæmpe statens økonomiske aktivitet, ligesom det heller ikke har været muligt at få regeringen til at foreslå virkelige foranstaltninger til støtte for den private opsparing.

Ud fra den betragtning, at udvalgsbetænkningen og derfor også økonomiministerens vurdering af denne alene beskæftiger sig med, hvad jeg ovenfor har kaldt de sekundære årsager til inflationen, er det selvfølgelig kun af begrænset interesse at debattere eventuelle løsninger for disse sekundære årsagers vedkommende. Men det kan som sagt måske være gavnligt for at klargøre problemstillingen.

Det er først nødvendigt at nævne, at betænkningen knap nok omtaler begrebet den private opsparing — og ministeren slet ikke. Det nævnes derfor heller ikke, at denne opsparings utilstrækkelighed kan være en hovedårsag til inflationen på grund af den

[Rimstad.]

nære sammenhæng mellem overforbruget og den manglende opsparing. Hvad statens voksende, for stærkt voksende økonomiske aktivitet angår, siger betænkningen, at den har medvirket til at skabe en række spændinger og tendenser til uligevægt inden for samfundsøkonomien, en uligevægt, som måtte stille store krav til en smidig tilpasning af den økonomiske politik, krav, som det imidlertid ikke har været muligt for regeringen at opfylde. Det er en skarp kritik og en hård dom, der her fældes. Økonomiministeren opfanger denne kritik elastisk og siger bl. a., at det har været et typisk træk for den politiske situation, at det i den forløbne tid har været lettere at samle tilslutning til forslag, der medførte nye offentlige udgifter, end til de forslag, der behøvedes for at føre den nødvendige finanspolitik. Herudover taler ministeren ikke om statens forbrug og statens eventuelle sparevilje, heller ikke om disse faktors indvirken på inflationshastigheden.

Det må forekomme en neutral tilskuer, at det nedsatte udvalg gennem sin afgivne betænkning har givet en socialdemokratisk økonomiminister lovlig gode kort på hånden i denne forbindelse. Retfærdigvis skal det dog siges, at økonomiministeren også gør indrømmelser til betænkningen, ikke mange ganske vist og ikke så vigtige, men dog nogle. Ministeren medgiver, at statens lønpolitik næppe i tilstrækkelig grad er blevet afpasset efter den nye situation, der i dag foreligger. Han siger også, at hovedproblemet er at afstemme de forskellige sider af den økonomiske politik så omhyggeligt, at man undgår de siksakbevægelser, som fremkommer, når man, det vil sige regeringen, skiftevis strammer og lemper for meget. Han siger endelig, at det givetvis er rigtigt, når udvalget peger på, at ikke mindst finanspolitikken har svigtet i visse perioder. 1961 er det klassiske eksempel herpå, siger ministeren, men også i 1965 havde vi en utilfredsstillende situation. Så kan man jo selv tilføje, at det fore-

kommer så meget mærkeligere, som vi i 1961 havde en socialistisk flertalsregering, der kunne bestemme det, der måtte være formålstjenligt, mens 1965 netop var præget af, at regeringen var udgået fra et mindretal.

Til slut vil jeg sammenfatte det, jeg her har sagt, i følgende. I mit parti mener vi ikke, at denne debat om inflationens kilder har bragt os meget videre med hensyn til en tilbundsående løsning af problemet: den stigende inflation. Vi synes, at det igennem den af økonomiministeren afgivne redegørelse er lykkedes regeringen at lægge et temmelig tæt røgslør over selve problemet. Glimtvis ser man gennem dette slør omridsene af den sædvanlige ortodokse socialistiske politik, som i hvert fald ikke fører os fremad i inflationsspørgsmålet. Vi havde dog ikke ventet os andet. Socialdemokratiet har endnu en gang slået fast, at det har ført, at det fører, og at det vil føre en inflationsvenlig politik.

Niels Westerby: Ja, den debat, der her finder sted i det høje ting, er jo en form for eksamen. Det er vel en form for eksamen over det økonomiske forlig, som blev indgået i januar måned imellem regeringen, venstre og det radikale venstre. Det vil for så vidt på en eksamensdag være rimeligt at sende en venlig tanke til den berøring, man har fået forskellige steder fra, og jeg vil da ligesom de andre ordførere takke for den inflationsberetning, man har fået fra udvalget, og takke for den redegørelse, som økonomiministeren kom med forleden dag.

Men tilbage til selve eksamenstidspunktet i dag. Det er jo selvfølgelig en eksamen over det økonomiske forlig, der blev indgået i januar. Det forlig, der blev indgået i januar mellem de tre partier, var jo ikke et udtryk for, at regeringen manglede penge. Regeringen manglede bestemt ikke penge, den havde tilstrækkelig penge til at afholde de udgifter, som var bevilget. Men det, som skete i januar måned, var jo, at regeringen bad om et større kasseoverskud for at kunne

[Niels Westerby.]

stramme den økonomiske aktivitet og på den måde begrænse efterspørgselspresset og tendensen til inflation. De tre partier blev altså enige om ud fra en slags inflationsbekæmpningsfilosofi, at man ville tage et kasseoverskud på en bestemt størrelse på 300 mill. kr., og så er det eksamen i dag, fordi det, at man fra venstres side har rejst ønske om denne debat og fra regeringens side imødekømt det og fra alle sider kastet sig ud i den, er jo et udtryk for, at man er klar over, at inflationen må bekæmpes. Man er klar over, at inflationen fortsat skrider frem, og man er altså klar over, at det forlig, man indgik i januar, ikke slog til til at bekæmpe inflationen.

Derfor vil jeg gerne have lov til at sige, at når man i al almindelighed sagde i januar måned, at nu var der sket det epokegørende i dansk politik, at venstre, det radikale venstre og socialdemokratiet var blevet enige om en økonomisk politik, så var det eneste epokegørende det, at de tre partier var enige; det var faktisk det eneste epokegørende. Men det, de var enige om, det slog slet ikke til, og fra liberalt centrums side sagde vi også i januar måned, at vel var det et skridt i den rigtige retning, men det ville på ingen måde slå til i forhold til at bekæmpe inflationen. Og det er jo rigtigt. Vi havde en inflation i 1965 på 8 pct., og kun Spanien ligger højere i Vesteuropa; alle de lande, vi plejer at sammenligne os med, ligger under.

Det er jo også rigtigt, som det fremgår af inflationsudvalgets betænkning, at vi har haft en indkomstsplosion over en lang årrække i forhold til produktionsstigningen. Det er jo sådan, at indkomsterne jævnt taget over en årrække er steget mindst dobbelt så meget som produktionen. Eller udtrykt på en anden måde: produktionen rækker kun til at dække halvdelen af indkomststigningen. Den ene halvdel af indkomststigningen eller noget mere end den ene halvdel er for så vidt en falsk købekraft, netop fordi der ikke er dækning for den i produktionen, og denne falske købekraft retter sig imod varer og goder og presser priserne opad. Det er jo hovedårsagen til inflationen. Jeg ved naturligvis godt, at der kan nævnes adskillige andre årsager; man kan trække forskellige træer frem i billedet,

men man skal dog altid passe på ikke at komme i den situation, at man ikke kan se skoven for bare træer, og skoven er nu engang det, at indkomststigningerne er steget væsentligt mere end produktionen.

Så er det, man kan stille sig det spørgsmål: hvad vil man gøre for at dæmpe efterspørgselspresset? Jeg synes, udvalgets betænkning var udmærket, og pegede på mange gode ting, men jeg synes, at udvalget lidt for uklart, lidt for tilsøret gjorde opmærksom på, at hovedproblemet var det stærke efterspørgselspres. Det er, ligesom man ofte fra sagkyndig side nærmer sig de problemer, som der er strid om i folketinget, med en vis forsigtighed, og derved taber visse sagkyndige udredninger ofte i kraft. Det er svært at komme igennem med noget her i folketinget; hvis man ikke udefra fra sagkyndig side siger tingene helt klart, så har det meget ringe chance for at have den fornødne gennemslagskraft herinde. Det tror jeg alle erfaringer tyder på.

Det er klart, at der kan anvendes en række midler til at dæmpe efterspørgselspresset eller dæmpe den økonomiske aktivitet. Man kan nævne pengepolitikken, altså det, man kalder den høje rente, eller det, man kalder kreditrationering. Man kunne jo naturligvis lade renten stige, teoretisk set, man kunne naturligvis også lave yderligere kreditrationering. Men det ville jo være en meget høj pris, man så skulle betale. Det ville gå ud over erhvervslivets investeringer, altså noget af det, der er fremtid i, gå ud over den økonomiske vækst, altså dæmpe fremskridtstempelet her i samfundet. Jeg tror, alle kan være enige om, at pengepolitikken, altså den høje rentes politik eller kreditrationeringen, er gået så langt, at den overhovedet ikke kan gå videre, uden at prisen bliver alt for høj. Jeg tror egentlig også, at alle gerne vil være enige om, at man burde fare mindre langt ad denne vej, altså have en lavere rente og mindre kreditrationering og hellere tage andre midler i brug.

Så er der altså de to andre traditionelle metoder, man kan bruge; den ene er indkomstpolitikken, og den anden er finanspolitikken. Der er jo sagt adskillige ord om indkomstpolitikken i dag, men jeg tror nok, at de fleste forstår noget temmelig forskelligt ved ordet indkomstpolitik. Jeg er bange

[Niels Westerby.]

for, at i det omfang man har nogen forestilling ude i befolkningen om, hvad indkomspolitik er, så går den nærmest ud på en metode til at holde andre gruppers indkomster nede. Også blandt fagøkonomer er der jo forskellige definitioner af ordet indkomspolitik; et udtryk havde man for det under helhedsløsningen i 1963, og et andet udtryk for det har man jo fået af det ærede medlem hr. Baunsgaard i dag.

Hr. Baunsgaard kredser stadig væk om, at det skulle kunne blive sagliggende tilstande, hvis regeringen ville give klare advarsler til forskellig side forud for de forskellige lønstigninger o. s. v. Men jeg kan ærlig talt sige til hr. Baunsgaard, at det gør næppe noget indtryk på en arbejdsgiver, der konkurrerer med en anden arbejdsgiver om arbejdskraft, at sige, at nu må lønningerne ikke stige mere. Lønglidningen vil selvfølgelig fortsætte alligevel. Det gør heller ikke noget indtryk på den arbejder eller funktionær, der kan søge en anden stilling og få højere løn hos en anden arbejdsgiver, at der er kommet en regeringsadvarsel. Lønglidningen vil naturligvis fortsætte alligevel; det har ikke nogen som helst indflydelse på den. Som det fremgår af debatten i dag, har advarsler fra regeringens side heller ikke nogen indflydelse på de løn- og prisstigninger og andre indkomststigninger, som følger af prístalsregulering. Det kan højst have nogen indflydelse på selve indkomstsituationen — højst — for på den handlende, hvis priser er blevet højere, så han kan beregne sin avance af et større beløb, har det naturligvis ingen indflydelse.

Jeg vil også stille det spørgsmål: har det nogen nævneværdig indflydelse i en indkomstsituation, at en mindretalsregering, som alle ved at flere partier i det høje ting ligger på lur for at vælte, kommer med advarsler? Statsministeren smiler — statsministeren er vel optimistisk og mener, at hans ord i en given situation kan have vægt, selv om det er en mindretalsregering. Jeg stiller mig ærlig talt tvivlende heroverfor. Hvis en indkomstpølitisk advarsel over for de selvstændige og over for lønmodtagerne skal have nogen som helst vægt, skal der naturligvis stå et klart flertal bag ved den i folkettinget. Jeg tror derfor, at hr. Baunsgaard, som har haft god tid til at

tænke sig om siden åbningsdebatten i oktober, da han sagde det samme som i dag, skulle stramme sine indkomstpølitiske betragtninger noget.

Jeg tror, det vil være rigtigere at sige, at det økonomiske råds formandskab, hver gang der er fare for indkomstekspløtioner — det være sig fra selvstændigt hold eller fra lønmodtagerhold — skal afgive en rapport om, hvordan man skal dæmpe disse ekspløtioner, at regeringen skal have pligt til at fremlægge denne rapport ledsaget af sine kommentarer og sin stillingtagen, og at den derefter skal diskuteres i folkettinget, således at partierne kan tage klar stilling. Derved vil der være mulighed for at få et politisk flertal bag advarslerne — hvis det så ikke er sådan, at partierne kryber i busken. Man plejer at beskyldte regeringen for at krybe i busken; jeg tror, det gælder danske parlamentariske partier i det hele taget.

Jeg tror, alle vil være enige om, at når det kommer til stykket, vil indkomstpølitikken kun blive et supplement til det tredje middel: finanspølitikken. Når efterspørgselspresset er meget stort og priserne jager opad og der er andre ulemper af dette efterspørgselspres, vil det ikke være muligt gennem en indkomstpølitik at holde dette effektivt nede. Selv den mest rigoristiske form for indkomstpølitik — den, der hedder løn-, pris- og avancekontrol — vil slå fejl over for et stærkt efterspørgselspres. Det har man set ved mange andre lejligheder, sidst under besættelsen. Derfor tror jeg, man må erkende, at ikke blot pengepølitikken trænger til at slækkes, og at indkomstpølitikken ikke kan strammes nævneværdigt.

Tilbage bliver der så denne finanspølitik, som man ikke er så glad for at nævne, fordi den er virkelig ubehagelig; men det er jo ofte sådan her i livet, at det effektive nu engang er ubehageligt.

Der er selvfølgelig to veje, man her kan gå, og den ene vej er statens udgiftspølitik. Men er det nu rigtigt at løse samfundets inflationsproblem ved udelukkende at sige, at nu må statens udgifter holdes nede? Er vi ellers ikke, når vi drøfter uddannelsespølitik, enige om, at vi må investere mere i uddannelse bl. a. for at få større økonomisk vækst? Er vi ellers ikke enige om, at vi nu må have mere forskning, også

[Niels Westerby.]

for at få større økonomisk vækst? Er vi i al almindelighed ikke enige om, at vi må have større trafikinvesteringer, for at erhvervslivet kan fungere bedre og få et bedre klima at arbejde i?

Måske kan vi blive enige om at skelne mellem visse udgifter på de offentlige budgetter og andre skarpt mellem det, man kan kalde forbrugsudgifter for det offentlige, og det, vi kan kalde investeringsudgifter. Men når det kommer til stykket, er vi, i hvert fald når vi taler om selve udgiftssiden, enige om, at investeringerne skal fremmes; der viser sig først vanskeligheder, når udgifterne skal dækkes. Derfor tror jeg ikke, at det er saglig rigtigt, hvis man vil investere i fremtiden, at sige, at det udelukkende er de offentlige udgifter, der må holde for; det er dem, der må skæres ned. Vi kan holde igen på forbrugsstigninger fra offentlig side, men vi må se i øjnene, at investeringerne fra offentlig side i den kommende årrække må sættes op. Selv om vi er meget tilbageholdende med forbrugsstigninger og vil sætte de offentlige udgifter til investeringer noget op, må vi nok indstille os på i de kommende år, at det samlede resultat vil blive offentlige udgiftsstigninger, hvis ikke vi skal komme til at halse for meget efter med at få en fornuftig udvikling her i landet.

Så kommer vi faktisk i den situation, at det må være forbruget, der skal holde for. Det er jo sådan, at når vi skal skære den falske købekraft bort, kan det ikke længere nytte noget, at vi bliver ved med at spænde livremmen ud lige til bristepunktet, sådan som vi har gjort det i en årrække. Så bliver vi nødt til at erkende, at vi må spænde livremmen lidt mindre ud, end vi plejer, og det vil igen sige, at den afgiftspolitik eller den skattepolitik, der må føres, må afpasses efter det. Hvis man vil nå det ærgerrige mål at have økonomisk vækst, rimelige forhold for erhvervslivet og rimelige forhold for de offentlige investeringer, så er det forbruget, der må afpasses efter disse ting, og så er det skattepolitikken, der bør benyttes hertil. Dette vil være at handle i overensstemmelse med et dynamisk samfunds krav om yderligere fremskridtstempo; dette

vil være at handle med fremtiden for øje.

Men denne debat her i dag og det, vi plejer at sige om den økonomiske politik, har nærmest den karakter, at man prøver at lappe her og lappe dér. Man har lidt problemer med inflationen, som man ser fra et bestemt hjørne; man prøver at gøre lidt her — og man har lidt problemer med den høje rente — og man prøver at gøre lidt dér.

Jeg er enig, når man siger, at vi må have sammenhæng i det. Vi må prøve at få sammenhæng i den økonomiske politik, få perspektiv i den og prøve at tilrettelægge den efter at gøre det, der er fremtid i. Derfor tror jeg, at hvis man realiserede liberalt centrums tanke om, at regeringen nedsatte et vækstudvalg eller et udvalg, der skal undersøge mulighederne for at fremme grokræfterne i samfundet, ville det kunne give os en chance for at få den sammenhæng, vi trænger til i den økonomiske politik.

Der vil være mange ting, man kan se på i et sådant udvalg. Hvordan med pengepolitikken, den høje rente, kreditstramningen? Hvordan med de offentlige investeringer? Hvordan med landbrugsstrukturen? Hvordan med tilpasningen inden for arbejdsmarkedet? Hvordan med kravet til tilpasning i et moderne samfund, der vil være dynamisk? Hvordan med at tilrettelægge byrderne inden for skatteområdet således, at de hæmmer initiativ og arbejdslyst mindst muligt? Kort sagt: prøve at tilrettelægge vor økonomiske politik ud fra dette at give den størst mulige økonomiske vækst, måske oven i købet så ærgerrigt, at vi i stedet for de 5 pct. om året, som vi er blevet vant til i de senere år, prøve at lægge tingene således til rette, at vi kunne få en økonomisk vækst på 10 pct., altså dobbelt så meget, eller måske endnu mere. Hvordan skal man vurdere de forskellige vækstfaktorer set i forhold til hinanden? Hvilke bør man fremme mere end andre?

Fremfor alt må man imidlertid prøve at få sammenhæng i tingene. Et sådant vækstudvalg bør naturligvis have lov til at beskæftige sig med alle områder. Det skal ikke hæmmes af, at der sidder udvalg på andre områder og arbejder med detail-

[Niels Westerby.]

problemer. Et sådant vækstudvalg skal selvfølgelig udstikke retningslinjer og ikke komme med konkrete detaljerede forslag. Det må være regeringens og folketingets opgave under bistand fra administrationen. Udvalget skal prøve at udstikke retningslinjer, så debatten både i det høje ting, i befolkningen og i de politiske partier kan få en anden drejning, så vi ikke kun beskæftiger os med underne, når de er opstået, men fremsynet prøver at gøre det, der er fremtid i, at få den fornødne vækst.

Jeg vil gerne pege på et par ting, som jeg tror er ret centrale. Flere har efterlyst en større privat opsparing for derved at undgå den inflation, vi er inde i i øjeblikket. Jeg tror snarere, det er omvendt. Jeg tror, vi må bremse inflationen for at få en større privat opsparing. De to ting har jo en tilbøjelighed til at køre i ring, for netop fordi vi har en høj grad af prisstigninger, vil folk ikke spare op, og fordi folk ikke sparer op, får vi den høje grad af prisstigninger. De to ting bider hinanden i halen og kører i ring, og det er derfor andre midler end den private opsparing, der skal standse inflationen.

Dette at standse inflationen kan imidlertid give den større private opsparing, så der på længere sigt ikke bliver så meget behov for de andre midler, og her vil og må jeg understrege, at finanspolitikken må i centrum. Jeg ved godt, at det er upopulært at sige det. Jeg ved godt, at det til en vis grad er smertens politik. Jeg ved også godt, at den til en vis grad er blevet kompromitteret derigennem, at man i praksis her i folketinget ikke har været i stand til at føre den. Jeg ved også, at den er blevet kompromitteret derigennem, at man har ført den for sent. Man har ført den så sent, at man har kunnet skære nogle af de værste ulemper væk, men aldrig tidligt, aldrig når man er ved at løbe ind i ulemper.

Jeg ved godt, at en række forhold har gjort, at man i den praktiske politik har kompromitteret det middel, som man først og fremmest må betjene sig af, men jeg vil gerne understrege — og jeg ved, at udviklingen vil give mig ret — at hvis man ikke klart ser i øjenene, at man for en kort tid må gøre noget upopulært, vil man komme

til at erfare, at man gang på gang vil komme i en situation som den, vi har været i længe, nemlig at vi har en større prisstigning end de lande, som vi handler med, men som vi skal komme på niveau med, hvis der skal være fremtid i vores økonomiske politik. Selvfølgelig har også inflationsgraden, altså dette, om vi har større eller mindre inflation end andre lande, som vi må sammenligne vore forhold med, betydning for den økonomiske væksts problemer.

En vigtig ting er også vor skattestruktur. Det gælder nu om at foretage den skatteomlægning, som de fire gamle partier ikke formåede at blive enige om i merværdi-afgiftsudvalget, for nok er skattebyrden et problem for mange, men lige så vigtigt er det, at skatterne ligger rigtigt. Noget at gøre med økonomisk vækst har det også, at man ikke rammer arbejdslyst og initiativ, men søger at ramme det forbrug, der hele tiden truer med at løbe forud for produktionen, gennem forbrugsskatter. Vor skattestruktur må altså også i centrum i denne forbindelse, og der må sættes handling bag de mange ord.

Jeg håber, at vi til efteråret kan få gennemført den skattereform, man ikke har kunnet orke at komme igennem med i dette folketingsår, ligesom jeg vil bede om, at man får dette at fremme den økonomiske vækst her i landet sat i centrum, og at man betragter inflationen som en af de mange dele, vi skal beherske for at få en stærk økonomisk vækst.

Økonomiministeren (Ivar Nørgaard): Selv om de synspunkter, vi har hørt i dag, ikke adskiller sig væsentligt fra de synspunkter, der kom frem ved debatten i anledning af venstres forslag til folketingsbeslutning, synes jeg alligevel, man kan konstatere, at det dupliserede papir har haft en gavnlig virkning. Det forekommer mig, at debatten i dag var mere saglig, mere holdt sig til, hvad man med rimelighed kan dokumentere og placere argumenter bag ved. Det var bemærkelsesværdigt, at vi — bortset fra et enkelt eksempel — ikke hørte påstande om, at skatterne førte til inflation, således som vi har hørt det så mange gange tidligere. Der var dog en enkelt undtagelse. Jeg forstod, at hr. Henry Christensen ligesom

[Økonomiministeren.]

mente, at ejendomsskatterne indvirkede på fødevarerpriserne. Det kan han ikke hente dokumentation for i antiinflationsudvalgets betænkning, og det strider, så vidt jeg kan se, også mod de faktiske forhold, idet levnedsmiddelpriserne her i landet jo bestemmes af de gennemsnitlige eksportpriser og af monopoltilsynet, og mig bekendt indregnes ejendomsskatterne ikke i disse sammenligningspriser.

Debatten har jo koncentreret sig fornuftigt og rigtigt om finanspolitikken og planlægningen af de offentlige udgifter, offentlige investeringer og om det offentliges lønpolitik og så endelig lidt knap så koncise betragtninger over det, vi kan kalde indkomstpolitik.

Vedrørende finanspolitikken vil der blive debat på torsdag, og på dette fremskredne tidspunkt vil det ikke være rimeligt, at jeg går i nærmere detaljer, da man forhåbentlig får betydelig bedre tid til at debattere den side af sagen på torsdag.

Derimod vil jeg meget gerne knytte nogle bemærkninger til spørgsmålet om den offentlige planlægning, som jo blev trukket frem, ikke mindst af hr. Henry Christensen. Hr. Henry Christensen syntes nok, at det, regeringen på dette felt var i gang med, var rigtig godt, men der manglede ligesom en proklameret politik vedrørende udgifternes højde, vedrørende indholdet af den offentlige planlægning. Hr. Henry Christensen og undertegnede har nogle gange udvekslet synspunkter om samme emne i investeringsudvalget, og også dengang gjorde hr. Henry Christensen opmærksom på, at han var skuffet over, at vi ikke nu fra regeringens side kunne komme med den reviderede investeringsplan for de næste tre år.

Hertil vil jeg gerne sige, at jeg forstår meget vel, at det kunne være interessant for en videre drøftelse af og fordybelse i de mere teoretiske problemer i forbindelse med offentlig anlægsvirksomhed, men det angivelige formål for vore drøftelser må vel være, hvilken indflydelse den offentlige finanspolitik, den offentlige planlægningspolitik, vil have på hele den samlede økonomi. Der kan det ikke være særlig interessant kun at få oplysninger om den offentlige investeringsaktivitet, når vi ved, at vi allerede til efteråret også får oplyst statens

driftsudgifter i et tre års budget, navnlig fordi vi ved, at regeringen til den tid vil være nødt til at revidere sine anlægsplaner i overensstemmelse med det, vi til den tid ved om driftsudgifterne. Det er jo da langt fra givet, at de planer, vi på nuværende tidspunkt har vedrørende offentlig anlægsvirksomhed, kan forblive uændrede, når vi i detaljer kender styrelsernes planer for de offentlige driftsudgifter i de næste tre år.

Vedrørende den offentlige lønpolitik, det offentliges politik over for de ansatte inden for offentlig administration, vil jeg gerne gentage, hvad jeg tidligere har sagt, at det, udvalget er kommet frem til, fuldt ud dækker de synspunkter, som regeringen og jeg har givet udtryk for. Vi er af den opfattelse, at det er et felt, der må gøres en stærk indsats på; vi må helt revidere den offentlige lønpolitik i overensstemmelse med det dynamiske samfund, vi nu er kommet ind i. Det er bare bemærkelsesværdigt, at den eneste kommentar, som jeg i hvert fald har stiftet bekendtskab med fra borgerligt hold i den anledning, har været en kommentar gående ud på, at nu går regeringen vist for vidt, nu skal regeringen vist passe på med, at den ikke kommer til at ødelægge det majsommeligt opbyggede tjenestemandssystem. Det var jo interessant at få en begrundelse fra borgerligt hold om, hvad det nu er, man vil bevare af dette system, når vi kommer ind i en analyse af hele den offentlige administrative opbygning.

Jeg for mit vedkommende har sagt og vil gentage her, at det naturligvis må bero på en analyse af problemerne og en samtale mellem administrationsledelsen og de ansattes organisationsledere, hvad man må finde frem til som forslag fra tjenestemandskommissionen, idet det jo også må bero på, hvad politikerne dér vil vurdere som vigtigt af de analyser, der gennemføres. Men vi bør dog fra politisk hold stille os åbne over for en smidiggørelse og en ændring; vi bør ikke på forhånd låse os fast på en bestemt løsning fra denne undersøgelse.

Fra forskellig side — det var navnlig fra venstres og i lidt modereret form fra radikal side og, så vidt jeg forstod, slet ikke fra konservativ side — var man inde på spørgsmålet om det offentliges forhold til pristalsreguleringen på det private arbejdsmarked. Jeg forstod på ordføreren for det konser-

[Økonomiministeren.]

vative parti, at han håbede på, hvad vi også gør, at man ved forhandlinger på arbejdsmarkedet ville nå frem til ordninger, som samfundet og de, der forhandler, kan finde tilfredsstillende, mens jeg i hr. Henry Christensens indstilling sporede en direkte opfordring til regeringen om at gribe ind over for arbejdsmarkedets parter og begynde at stille krav om ganske bestemte former for pristalsregulering af de lønninger, der er aftalt i deres overenskomster.

På dette punkt synes jeg at udvalget er kommet frem til en overordentlig nøgtern fremstilling af sammenhængen, idet man har påpeget, at hvis man ændrer ved pristalsreguleringen, f. eks. sørger for, at der bliver mindre dækning, end der er nu, eller helt ophæver den — og det er jo foreløbig noget, kun organisationerne selv kan gøre — ja, så må man vel regne med, at organisationerne vil nå frem til lønforhøjelser på anden vis end på denne automatiske måde.

Men man bør vel ikke frakende den automatiske pristalsregulering en beroligende virkning på arbejdsforholdene. Det må vel nok siges at være en af grundene til, at vi i dette land har et forholdsvis roligt arbejdsmarked, at vi har automatiske pristalsreguleringer. Hvis vi helt ophævede dem eller pillede ved dem, så organisationerne ikke mere fandt, at de tilfredsstillede deres ønsker, kunne man formentlig regne med hyppigere ændringer i aftalerne og dermed mere uro i det kalkulationsgrundlag, som erhvervslivet må være interesseret i at have nogenlunde fast for en længere periode.

Udvalget har påpeget forskellige forhold vedrørende pristallets opbygning, som det er nu; regeringen er meget positivt indstillet over for at lade statistisk departement og pristalsnævnet se på disse forhold og fremkomme med et forslag. Personlig har jeg den opfattelse, at det måske ville føre til for stærke og muligvis også uønskede ændringer i grundlaget, hvis man nåede frem til månedlige opgørelser og så lavede et gennemsnit på 3 måneder. Måske kunne man nå samme og bedre resultat, hvis man ændrede måneden f. eks. fra juli til august og fra oktober til november, altså forskød prisundersøgelsestidspunktet fra én måned til en anden måned, men stadig væk beva-

rede intervallet. Jeg synes, man bør undersøge disse forhold, og jeg synes, at vi fra politisk hold bør være åbne over for ændringer i den retning; men vi må acceptere, at organisationerne på arbejdsmarkedet må kunne regne med, at der gælder den samme ordening fra det tidspunkt, de indgår aftalerne, til det tidspunkt, disse aftaler udløber. Hvis der skal ske ændringer, må de ske sådan, at det kan indkalkuleres i organisationernes aftaler, og altså må det ikke få virkning, før de træffer nye aftaler.

Vedrørende huslejens indregning i pristallet har jeg forstået, at man i bolig- og lejeudvalget har drøftet spørgsmålet, og at man har bedt om at få samråd i morgen med boligministeren og undertegnede. Det er givet, at der her vil være en række problemer, og det er givet, at man bør se på, hvordan man kan få tilfredsstillet det punkt i boligforliget, som vedrører boligpostens indregning i pristallet. Jeg er helt parat til i morgen at komme i udvalget og meddele, hvad statistisk departement og økonomiministeriet mener vil være nødvendigt, hvis vi skal leve op til de forudsætninger for eller de resultater af boligforliget, der kræver lovændring.

Der blev stillet en række konkrete spørgsmål med hensyn til, om bilagene i betænkningen bekræftede eller afkræftede visse påstande, og om jeg kunne sige noget om det. Hertil vil jeg gerne sige, at jeg har ikke set de bilag, som folketingets medlemmer heller ikke har set, og jeg regner ikke med, at jeg får disse bilag at se, før folketingets medlemmer får dem at se. Det udvalg, der har arbejdet med disse ting, har jo lovet at give folketinget en betænkning, og denne betænkning med bilag bør folketingets medlemmer have samtidig med regeringen; altså er det vel naturligt, at heller ikke jeg har fået disse bilag, som folketingets medlemmer ikke har fået.

Jeg ville naturligvis gerne kunne proklamere, at dette, at betænkningen var udsendt på duplikeret papir i dag, var det første konkrete resultat af vore sparebestræbelser, sådan som det blev antydnet. Imidlertid er det jo givet, at vi ville ikke i dag kunne have drøftet inflationens årsager med en betænkning som baggrund, hvis vi først skulle have fremsendt den trykt; det er altså på grund af et tidspres, den endnu

[Økonomiministeren.]

ikke er kommet og bilagene heller ikke er nået frem.

Hr. Baunsgaard kom ind på flere af de synspunkter, som også prægede hans og hr. Henry Christensens betragtninger her i tinget for et halvt års tid siden, og omtalte bl. a. spørgsmålet om, hvordan man kunne ligesom få en mere sammenhængende økonomisk politik end den, vi har i øjeblikket, hvordan man kunne kombinere finanspolitikken med en slags indkomstpolitik. Jeg lyttede med interesse, og jeg mente at spore en begyndende skepsis både hos hr. Baunsgaard og hos hr. Henry Christensen over for, hvor meget de forslag, man tidligere har stillet, egentlig ville have i effekt, hvis de blev gennemført; og hvis det er rigtigt, forstår jeg det godt.

Jeg har meget svært ved at se, at realiseringen af de tanker, der blev fremført under åbningsdebatten, ville få synderlig virkning, medmindre — og det mener jeg er det helt centrale — man førte en tilstrækkelig stram finanspolitik, og det er, så vidt jeg kan se, det, man hele tiden gerne vil uden om; man vil gerne uden om, at det er en forudsætning for en rimelig indkomstpolitik, at der føres en tilstrækkelig stram finanspolitik. I 1965 meddelte det økonomiske råd, hvad det mente der var produktionsmæssig dækning for af indkomstforøgelse; og som finansministeren flere gange har påpeget, var det også nogenlunde det, som hovedorganisationerne, LO og Dansk Arbejdsgiverforening, aftalte med hinanden. Ikke desto mindre fik vi i 1965, som alle ved, en indkomstekspllosion, som lå langt ud over det, der blev aftalt mellem de to hovedorganisationer, og hvorfor? Simpelt hen fordi der var et efterspørgselspres, som bevirkede, at arbejdsgiverne fandt det fornuftigt og rimeligt at betale noget mere i løn ud over det, der var aftalt i overenskomsterne, og på en sådan måde, at man indbyggede lønningssystemer, som gjorde det muligt at betale mere i løn. Og hvorfor fandt arbejdsgiverne det rimeligt? Fordi der var dette efterspørgselspres.

Vi førte ikke dengang en tilstrækkelig stram finanspolitik, og vi anvendte heller ikke i tilstrækkelig grad de skrappe kreditpolitiske midler, man ellers kunne have sat i stedet, hvad vi af naturlige grunde af-

stod fra, fordi det kunne have ført til arbejdsløshed.

Nationalbankdirektør Hoffmeyer sagde på et møde i Nyborg forleden dag, at når priser og lønninger steg, var det helt naturligt, fordi der var nogle, der var villige til at betale så høje lønninger, og der var kunder, der var villige til at betale så høje priser, og de havde mulighed for det på grund af købekraften. Han konkluderede da også derhen, at man måtte stramme finanspolitikken, hvis man skulle klare disse problemer.

Fra regeringens side ser vi gerne, at det økonomiske råd også til efteråret analyserer situationen, analyserer den hidtidige udvikling, ser på, hvordan man kan opstille en prognose for den kommende udvikling, og udtaler sig om, hvad der er grundlag for af indkomstudvikling i det kommende år. Men det vil da ikke være rimeligt, at vi nu fra regeringens side giver os til at fremsætte udtalelser om, hvordan indkomstudviklingen skal være i de kommende år. Vi må fra regeringens side naturligvis stærkt ønske, at indkomsterne ikke stiger kraftigere, end at prisudviklingen kan forløbe lidt i underkanten af den prisudvikling, vi kender i de omliggende lande. Vi har, så vidt jeg også kan skønne, rimelig grund til at antage, at slutningen af 1966 vil forløbe — som det økonomiske sekretariat i årsoverigten har forudsagt det — nogenlunde stabiliseret, og vi ønsker ikke, at dette bliver sat over styr, for som det masser af gange er fremhævet, kan ingen — heller ikke lønmodtagerne naturligvis, ja, måske slet ikke lønmodtagerne — være interesseret i, at vi får en kraftigere prisstigning her i landet end i andre lande. Vi skulle også nu have bedre basis for at kunne føre en frivillig indkomstpolitik fra organisationernes side, ikke mindst fordi vi nu for året 1966 vil få statistisk materiale, der belyser avanceudviklingen.

Jeg kan med min bedste vilje stadig væk ikke se, hvad det ville hjælpe, at der blev indskudt et såkaldt neutralt led mellem tjenestemandorganisationerne og økonomiministeren. Det er muligt, at jeg kan lade mig overbevise om det, men det forudsætter, at der bliver fremsat argumenter, Det neutrale led skal foretage en analyse — sådan har jeg forstået det — men det

[Økonomiministeren.]

er jo det, der i forvejen sker, når det økonomiske råd analyserer den almindelige udvikling, og når administrationen før forhandlinger med tjenestemændene undersøger lønudviklingen både på det private og det offentlige arbejdsmarked. Jeg kan ikke se, at et neutralt organ kan gøre noget andet end det, administrationen nu gør, og jeg kan heller ikke se, at et neutralt organ har nogen som helst anden virkning end den, det økonomiske råd nu udøver. Det er ikke, fordi jeg har nogen modvilje mod at få et nyt råd eller udvalg. Jeg vil meget gerne have gode råd fra eksperter, men jeg har indtil videre ikke følt mig overbevist om, at det vil fremme noget som helst.

Jeg tror, jeg kan slutte med at understrege regeringens positive holdning til forslaget om nedsættelse af et vækstudvalg. Det er tidligere blevet stillet her i tinget af hr. Niels Westerby. Jeg bebudede ikke forleden, at regeringen havde besluttet at nedsætte et sådant udvalg, idet det jo kunne tænkes, at der under denne debat kom yderligere synspunkter frem vedrørende dette spørgsmål, som burde tages med i overvejelserne. Det er ikke sket. Der er sket det, at hr. Niels Westerby har gentaget sin begrundelse for et vækstudvalg. Ingen har sagt noget imod nedsættelse af et sådant vækstudvalg, der er heller ikke kommet nye guldkorn, men vi vil fra regeringens side så gøre alvor af det og sørge for, at et sådant udvalg bliver nedsat. Det vil jeg i hvert fald møde med et positivt forslag om, næste gang der er regeringsmøde.

Henry Christensen: Jeg er klar over, at det er sent, og jeg er klar over, at der er en dejlig sommeraften udenfor, men sådan må det gå, når vi begynder en inflationsdrøftelse her i tinget så sent som klokken 5 om eftermiddagen. Jeg skal på grund af tidsforholdene afstå fra at gå nærmere ind på en række af de ting, som økonomiministerens tale i og for sig kunne give anled-

ning til, og som jeg sådan set nok synes det havde været ønskeligt om vi havde haft bedre tidsmæssige muligheder for at komme nærmere ind i en drøftelse af. Der er kun et par enkelte ting, jeg mener det er nødvendigt for mig at sige.

Jeg må sige til økonomiministerens betragtninger vedrørende de kommunale ejendomsskatter, at mine bemærkninger var affødt af, at økonomiministeren gav udtryk for, at venstres synspunkter på dette område i hvert fald næppe kunne tages som udtryk for en politik, der egnede sig til at virke prisstabiliserende eller inflationsbæmpende, og man måtte altså forstå ministeren på den måde, at han mente, at en ophævelse af beskatning på produktionsmidlet dyrket jord snarere skulle føre til, at priserne på fødevarerproduktionen steg. Der var nu ikke noget i ministerens argumentation her i dag, der begrundede det indtryk, ministerens tale forleden dag måtte give. Jeg må stadig mene, at det snarere må forholde sig omvendt, og jeg må mene det også af den grund, jeg yderligere anførte: at der er ikke noget, der hidindtil har vist, at den omstændighed, at man fastholder højere ejendomsskatter, bevirker, at vi får lavere priser. Priserne er upåvirkede deraf; derfor kan det i bedste fald kun komme til at virke som en yderligere produktionsfordyrende faktor — men lad det nu ligge.

Jeg kommer også til at gøre en enkelt bemærkning vedrørende det, vi har kaldt planlægnings- eller budgetteringspolitikken. Det er, som om enkelte ordførere her i dag mener — hr. Poul Dam ville endda udtrykke sig på den måde, at han mener det stik modsatte af, hvad jeg mener om disse ting — at når man er tilhænger af, at der må komme en bedre og mere langsigtet planlægning, som sikrer muligheden for en bedre prioritering og en afvejning af opgavernes betydning, således at de vigtigste løses først, så er det udtryk for, at man ikke ønsker, at det offentlige skal løse vigtige, omfattende opgaver. Jeg fore-

[Henry Christensen.]

stiller mig bestemt, at det offentlige står over for stadig at skulle løse meget store opgaver — uddannelsesmæssigt, socialt og på en række andre områder — men jeg forestiller mig ikke, at det offentlige vil være i stand til at løse alle de opgaver i de kommende år, som vi gerne ville løse. Ønskerne er — og det gælder os alle — meget større, end at de selv med den bedste vilje vil kunne opfyldes. Derfor er en planlægning, derfor er en afvejning, og derfor er en prioritering vigtig.

Som svar på min beklagelse af, at vi nu får udskudt det reviderede anlægsbudget, talte ministeren om sammenhængen med driftsbudgetter. Ja, det vil jeg ikke benægte, men alligevel betyder det, at folketinget stadig ikke får mulighed for det forberedende arbejde med vort omfattende offentlige anlægsbudget, som vi nu igen til efteråret i forbindelse med den kommende finanslov skal tage stilling til. Det er denne langsigtede afvejning, jeg gerne vil i gang med — jo før jo hellere — og derfor beklager jeg den udskydelse, der nu igen har fundet sted. At der så kan vindes andre ting derved — ja, det kan jeg glæde mig over; men den anden side af sagen beklager jeg.

Jeg skal afstå fra at gå i enkeltheder vedrørende en række af de andre ting, hvor fristende det end er. Jeg vil bare mere sammenfattende sige, at det forekommer mig, at økonomiministeren stadig på en række af de centrale områder — både vedrørende den offentlige udgiftspolitik, vedrørende spørgsmålet om en mere autoritativ indkomstpøolitik, vedrørende spørgsmålet om den form for automatisk dyrtidsregulering, vi har, og hvor jeg henviste til de stærkt kritiske indvendinger i betænkningen — med spørgsmålet om, at man springer væk fra nogle af de ting vedrørende strukturrationalisering o. s. v., der var behov for, går udenom, viger udenom. Efter min opfattelse er det nu — i tide inden næste overenskomstforhandling — der skulle ske noget, og jeg mener, at tiden til at handle er inde.

Og så har jeg bare én bemærkning til. Den gælder det vækstudvalg, som ministeren nu vil have — jeg forstår, det beror på

en særlig aftale mellem ministeren og hr. Niels Westerby. Da det er et regeringsudvalg, kan jeg naturligvis ikke blande mig deri, men man kan måske spørge: hvor rationelt og fornuftigt er det, at man skal lave et nyt udvalg, der — som hr. Niels Westerby sagde — f. eks. skal undersøge problemerne vedrørende landbrugets strukturrationalisering, som jeg forstår at det økonomiske råd også undersøger og landbo-kommissionen ligeledes har undersøgt? Vi skal naturligvis have god viden om tingene; men jeg synes også, vi skal bære os fornuftigt ad, således at vi sætter ind på de områder, hvor vi i særlig grad har behov for at skaffe os øget viden om tingene, og ikke bare laver udvalg for udvalgenes skyld, eller fordi ministeren gerne vil være venlig over for hr. Niels Westerby. Jeg forstod på hr. Erling Olsen, at han på socialdemokratiets vegne kunne give positiv tilslutning til tanken på forhånd — det var i hvert fald, hvad han sagde vedrørende dette vækstudvalg — og derfor var der ikke mere at bemærke. Når socialistisk — hvad hedder det — Socialdemokratisk Samfunds udmærkede repræsentant her har givet så varm tilslutning til det, går jeg ud fra, at ministeren handler derefter.

Økonomiministeren (*Ivar Nørgaard*): Vi vil naturligvis gerne gøre noget for at være venlige, men når vi nedsætter et vækstudvalg, er det nu ikke kun for at være venlige eller kun for at ville have et udvalg til. Det forekommer mig, at det er nok så relevant at få kulegravet de problemer, der er afgørende for den økonomiske vækst, som det har været relevant at få kulegravet problemerne med inflationen, idet det, der er vanskeligheden, er, hvordan vi får produktionen og indkomsterne til at udvikle sig noget mere i samme retning og på samme niveau. Det, der er dilemmaet i øjeblikket, er, at indkomsterne bevæger sig for kraftigt i forhold til produktionen; men kunne vi finde frem til midler, hvorved vi fik produktionen til at nærme sig indkomstudviklingen, fremfor kun at bestræbe os på at holde indkomststigningen nede på produktionsniveauets højde, ville meget være vundet; bl. a. ville vi jo få løst problemerne betydelig mere konstruktivt, og det kan jeg ikke tænke

mig at nogen i folketinget — naturligvis slet ikke partiet venstre — vil have noget imod.

Hermed sluttede forhandlingen.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

*Forslag til patentlov,
forslag til lov om ændringer i lov om hennemlige patenter*

og

forslag til lov om ændring i lov om arbejdstageres opfindelser.

Valgt blev: *Lund Jensen, Ditlevsen, Lis Groes, Boye Hansen, Kolbjørn, Waldemar Laurson, Th. Mikkelsen, Holm Tved, Ib Thyregod, Guldberg, Conrad Kofoed, Johan Philipsen, Knud Thomsen, Haunstrup Clemmensen, Thestrup, A. C. Normann og Poul Dam.*

Anden næstformand (*Thestrup*): Der er ikke mere på dagsordenen:

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 1. juni, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Spørgsmål til ministrene.*

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om uddannelse af lærere til folkeskolen.

3) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om højere forberedelseseksamen.

4) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om støtte til tilvejebringelse af kollegier.

5) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ungdomsklubber m. v. i Grønland.

6) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i bogføringsloven.

7) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om svangerskabshygienje.

8) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om omnibus- og fragtmandskørsel med motor-køretøjer [af Arne Larsen m.fl.].

9) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om indkøbsforeninger for mindre jordbrugere.

10) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse og supplerung af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven.

11) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om opførelse af arbejderboliger på landet.

12) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om mælkekontrol.

13) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om levnedsmidler m. m.

14) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i færdselsloven.

15) *Anden behandling af:*

Forslag til færdselslov for Grønland.

16) *Første behandling af:*

Forslag til lov om revision af den kommunale inddeling.

17) *Første behandling af:*

Forslag til lov om kommunernes styrelse.

Mødet hævet kl. 19¹⁵.

112. møde.

Onsdag den 1. juni kl. 13.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om ændringer i lukkeloven har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Udvalget angående forslag til lov om grundforbedring og forslag til lov om finansiering af vandløbsregulering m. v. (Landvindingsloven) har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Medlem af folketinget Hastrup har meddelt mig, at han ønsker til boligministeren at stille følgende spørgsmål:

„Er dommerundersøgelsen af kritikken omkring lejeforhøjelserne i Albertslund og Høje Gladsaxe tilendebragt, og vil ministeren offentliggøre resultatet?“

Spørgeren ønsker skriftligt svar.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål til ministrene.

Af *Poul Møller* til ministeren for offentlige arbejder:

„Vil ministeren give tilsagn om ikke at træffe nogen beslutning vedrørende udvidelse af Københavns lufthavn i Kastrup, forinden tinget har fået lejlighed til at drøfte sagen på grundlag af den tidligere af ministeren lovede redegørelse?“

Poul Møller: I folketingets spørgetid den 9. februar besvarede ministeren for offentlige arbejder et spørgsmål fra hr. Axel Kristensen og sluttede sit svar med at sige — Folketingstidende 1965-66 sp. 3363—:

„Så længe man på et område som dette befinder sig på så usikker grund, vil jeg finde det kedeligt at skulle give en redegørelse over for tinget, men jeg vil

selvfølgelig gerne tilbyde, så snart som der måtte foreligge muligheder for virkelig at sige noget bestemt om fremtiden, at være til rådighed med at give en sådan redegørelse.“

I mellemtiden er jo mange beboere i St. Magleby blevet opskræmt ved, at man har fået oplyst, at der stadig foreligger planer i luftfartsdirektoratet om en udvidelse af Københavns lufthavn på en sådan måde, at en stor del af St. Magleby's gamle bydel vil blive eksproprieret og nedrevet.

Tinget tager ferie om få dage, og vi har ikke fået den af ministerens lovede redegørelse. Jeg går ud fra, at det skyldes, at han ikke har taget stilling til spørgsmålet endnu, men da vi tager ferie, vil jeg gerne sikre mig, at ministeren ikke træffer nogen beslutning om denne sag, før der har været mulighed for, at folketinget har fået den lovede redegørelse, og før vi har haft mulighed for at tage stilling til, om denne skal ind i en almindelig folketingsdebat om dette efter min opfattelse vigtige spørgsmål: Københavns lufthavns fremtid og St. Magleby kommunes fremtid. Jeg beder derfor trafikministeren besvare det af mig stillede spørgsmål.

Ministeren for offentlige arbejder (Lindberg): Det af hr. Poul Møller stillede spørgsmål, hvorvidt jeg vil give tilsagn om ikke at træffe nogen beslutning vedrørende udvidelsen af Københavns lufthavn i Kastrup, forinden tinget har fået lejlighed til at drøfte sagen, kan jeg i princippet besvare bekræftende. En sådan drøftelse vil der altid være mulighed for, eftersom det er folketinget, som gennem sin vedtagelse af bevillingslovene træffer den endelige afgørelse med hensyn til gennemførelse af de forslag vedrørende lufthavnens udvidelse, som ministeriet finder det rigtig at fremsætte.

Hertil kommer, at de foreløbige udvidelsesplaner, der er under udarbejdelse i luftfartsdirektoratets anlægsafdeling, men som ministeriet for offentlige arbejder endnu ikke har modtaget til godkendelse, omfatter påkrævede investeringer i Københavns lufthavn af en størrelsesorden på ca. 500 mill. kr. i løbet af de næste godt 10